Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Ера 29 май
№ 43 (2209)
1958 шу
Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областен комитета а Грозненски горкома а, Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакххехьарча Совета а орган.

Ханнахьа де кхашта гIулакх

Йоккхий керда къахьегаман коталонаш йоахилга ерригa юрта боахаман культураш дика хьувкъаелга да Нохч-ГIалгIай республикерча колхозникаша, совхозий болхлоша укх шера шоашта хьалхашка оттадаь декхар. БIаьсти ялаташ дIадувча хана шерра социалистически яхь а йоаржаяь къахьийгача дуккхача бригадашеи звеношеи ханнахьа а ялат дикагIа хьувкъаргдолча тайпара лаьтташ тоадеш а дIайийнай хьажкIаш, гидуаргаш, коартолаш, овощаш, кхыйола культураш.

БIаьсти ялаташ дIадувча хана гучадаьлар колхозий кхашкара балхаш леладераштеи механизатораштеи МТС-аш эргаяхарца хьахиннача кердача торонех юрта боахаман продукци дукхагIа арахецарна бизза пайда эца ховргхилар. Белгалдаккха деза дукхагIа йолча колхозашта МТС-аш эргайоахаш шоаш хьайца техника Iалаьмате дика, лакха овсарал йолаш, ялат дIаде деза лаьтта дикагIа тоадергдолча тайпара лелае хайна хилар.

БIаьсти ялат дIадувча хана мелла доккхий гIулакхаш шоашта карагIдийннадале а, даьдаьннач тоъам а баь Iе йишъяц колхозхойи совхозий болхлойи. БIаьсти шоаш даь дика балхаш доацаде кхы а дикагIа оарцагIа бала беза уж хIанз дIахо дIадахьа дезача балхашта. ХIанз укх сахьате юрта боахаман къахьегамхошта хьалхашка латтача доккхийча декхарех цаI да шоаш эзараш йолча гектараш тIа дIадийнача ялаташта бокъонца гIулакх делга, уж дикагIа хьувкъарна мел эшар делга.

Ялат хьувкъарна эггара лоархIамегIа йола ха хьатIаэттай. Вай республикера дукхагIа йола колхозаши совхозаши хьажкIаштеи гидуаргаштеи макхаш доахаш а оасар деш а йоахк. МагIалбика районерча «Кавказ» яхача колхоза шоллагIча бригадо хIанзлехьа а дикка балхаш даьд ший кхашка. Цу бригаде тракториста Ковярова Константинеи, Пузенко Василеи шоаш макхаш даьха боаллашехьа а гидуаргий 201 гектара культиваци а яь, хIанз хьажкIий 330 гектара культиваци яь бала боахк. Дика къовсам лоаттабу шоай кхашкарча оасарца Громова Верий, Кухаркова Таисий, Темникова Нинай, Золотухина Елизаветай кхашкара балхаш леладеча звеноштарча колхозникаша. Дика барттайна боахк уж оасара. Нормах 0,4 гектар йолча 0,63 гектара тIа оасарду царех хIаране дийнахьа. Макхаш доахаши, оасардеши, культивациеши шоаш боахкашехьа а дика къовсам лоаттабу цу артела колхозхоша хьатIадаьннача ялаташта зенаш деча садоаллача хIамашца. ХIанзлехьа а гурахьа дийнача кIина 1000 гектара тIа самолеташца молхаш тесса баьннаб уж.

Дика барттайна оасара боахк Сунженски районерча «XIX партсъезд» яхача юрта боахаман артела колхозникаш а. Шерра яьржай цу колхоза бригадашта юкъе социалистически яхь. ЦIенагIеи чехкагIеи оасардаь яла гIерт хIара бригада. ХIанз укх сахьате хьалха латт № 3 йола кхашкара балхаш леладу бригада. Цу бригада коллектив массанел а хьалхагIа яьлар гидуаргий 382 гектара тIа оасардаь а лаьтта цамцадаьккха а.

Шаьлан районерча «Жалка» яхача совхоза шоллагIча отделенен огородни бригада 20-гIа май хьатIа а кхачалехьа яьннай овощай культурашта кхозалагIа хий теха а, хIаьта укх деношка шозлагIа оасарде болалургболаш а ба цу бригадан болхлой.

Ханнахьа ара а яьнна шоай ялаташта гIулакх деш йоахкаш йола колхозаши совхозаши дукха а я вай республике. Цо хьахьокх колхозхойи совхозий болхлойи низ а хьинар а ца кходеш кхы дIахо а шоаш дIадийнача ялташта эшаш дола гIулакхаш дергдолаш хилар. Районий партийни организацей, колхозий а совхозий а хьалхле лелаерий, советски а юрта боахаман а органий декхар да юртбоахаман беррига къахьегамхой оарцагIа а баьха ялат дикагIа хьувкъаргдолча тайпара болх чакхбаккхар.

ТIехьа ца тетташ де дезар да гурахьа дийнача кIина оасар делга. Цхьацанахьа кIина кхашка дикка оасар даьннад, хIаьта цо кIа да мадеззара дегIа а дайтац. Цудухьа чехкка эрий тIаьнна буц дIа а яьккха, цIенде деза кIи кхаш. Колхозий правленеш, совхозашта керте латтараш, юрташкара советаш декхарийла я цу гIулакха болх бергболаш мелвола саг юкъеоза.

Иштта лоархIаме гIулакх да ший ханнахьа гидуаргашта де деза гIулакх дар а. Ха ца а йоаеш культиваци е а эшачара нийлх е а еза уж. Цхьацанахьа хьатIайоаллашехьа а гидуаргашта макхаш доахаш моттигаш я. Из вIалла а мегаргдолаш дац, хIана аьлча макха сов нийлхьергья гидуаргаш, тIаккха эшшача тайпара хьувкъаргьяц уж.

ДогIа дийлхача коартолий кхашка тIерча лаьттах чкъорг хул, оасар сихха лакх лу. Цудухьа коартолашта хьатIаялалехьа макхаш даха деза. Цо коартол чехкагIа дегIа а яйтаргья оасар дохорг а да.

Бокхха лоархIам болаш культура я хьажкIаш. Цудухьа царна къаьстта гIулакх де деза. Массанена а ховш да хьажкIаш ца хилча хьайбашта ма-эшша доакъар Iалашдулургдоацилга. Цкъа-дале хьажкIа дIадала мара ца дезаш сийна доакъар да, шозлагIа-дале, цунах Iанна хьайбашта яа силос а ю. Цудухьа хьажкIашта ший ханнахьа макхабаккха а, культиваци е а, оасарде а деза. Бакъахьа гIулакх да хьажкIа хьатIа ялалехьа макхаш а доахаш лаьтта цамца доахача колхозашеи совхозашеи дер. ХIана аьлча цу ха-на макха баьккхача хьажкIа дикагIа тIа а яргья, оасар кIезигагIа а хургда.

ХьажкIа хьатIаяьнначул тIехьагIа цар мугIаращца юкъера лаьтта цамцадаккхар дика да, бакъда макхаш дукха даха мегаргдац, хIана аьлча хьажкIа сов нийлхьергья макха. Цул дикагIа да культиваци йича. Иштта гIулакх деш хилча хIара хьажкIа гектара тIа хала дезаш дола 40—45 эзар гIадам хургда. ХIанз кхашка доладенна балхаш дукха да, хIаьта уж шедола балхаш бокхха лоархIам болаш а да. Царех цхьа болх кIал а буташ шоллагIа бар дIабахьа йиш яц. Уж деррига балхаш бокъонца чакхдахарна эшаш дар машинех эца боаггIача тайпара пайда эцар, хIаьта массавола механизатор цу гIулакха оарцагIваккхар да. Ма-могга оарцагIбаха беза колхозхой, совхозий болхлой, беррига а юртбоахаман къахьегамхой. Партен организацеш, колхозий правленеш, совхозашта керте латтараш декхарийла ба беррига юртбоахаман къахьегамхой чу а озаш отделенешта, бригадашта, звеношта юкъе социалистически яхь йоаржае. Цхьаккха колхозхо а совхоза болхло а хила йиш яц ший хIара деннара боарам кхоачаш ца беш. Цхьаккха сахьат а доаде йиш яц пайда хьа ца эцаш.

Ялат хьувкъара эггара лоархIамегIа йола ха я хIанз хьатIаэттар. Колхозийи совхозийи беррига низ ялаташ хьувкъийтарна эшача гIулакха тIабахийта беза.

Совнархоза предприятеша кхоачашъяьй пхе бетта план

Нохч-ГIалгIай совнархоза промышленни предприятей коллективаша Краснодарски экономически района къахьегамхошца социализман яхь лелаеш дика гIулакхаш карагIдувлаш дегIаккхувл валови продукцен производствои лоархIамегIа йола хIамаш арахецари.

Паччахьалкхен пхе бетта йола план совнархоза промышленносто диъ ди хьалха кхоачашъяьй. Планал совгIа хьадаькхаь хьадаь да дукха тоннаш мехкадаьтта, мехкдаьттан сийрда продукташ, болат, фенол, ацетон, кхачан продукташ.

Биъ бетта продукци яккхар дIадахача шера укх ханаца нийсдича 17,5 процент лакхденнад. Производстван валови продукци яккхар айденнад: химически промышленносте — 24 процент, нефтеперерабатывающи промышленносте — 19 процент, энергетически промышленносте—20 процент, гIишлош хьалъеча хIамай промышленносте — 42 процент. Биъ бетта, дIадахача шера укх ханаца нийсдича мехкдаьтта 11 процент, болат лоададар 18,4 процент, фенол 21,5 процент, ацетон — 19,6 процент дукхагIа даьккхад.

Совнархоза предприятешка, планал совгIа биъ бетта къахьегама овсарле 3 процент лакхъеннай, хIаьта дIадахача шера цу хана хинначул 14,2 процент лакхъеннай. Арахецача продукцех шийх дIабода мах чухнахьа баккхарга 23 800 эзар сом кходаьд.

Республикан нефтяникаша пхе бетта йоагIа план кхоачашъяьй

Республикан промысловикаша къахьегама котало яьккхай: пхе бетта йоагIа «Iаьржа дошув» даккхара план ханал хьалха кхоачашъяьй. Хьалхара моттиг лаьцай «Сунжанефть» яхача эггара къонагIча нефтеуправленен коллективо, хIанззехьа а июнь бетта доагIа дукхха эзараш тоннаш коача доагам деннад цо.

Республикан промыслашка биъ бетта 605 геолого-технически гIулакхаш даьд, царна юкъе да скважинай забоеш кислородни хьисапе кийчъяр, лакхехьа яда горизонташ хица цIенъяр а уж юха болх бе йолаялийтар а, тIоанаш хица дохадар. Уж гIулакхаш дар бахьан долаш 5580 тонн мехкдаьтта даьккхад. Къаьнарча площадашка шерагIа юкъекхухьаш я эксплуатацен шоллагIа методаш. Цу прогрессивни метода счетах кхы тIа а 150 эзар совгIа тонн мехкдаьтта даьккхад.

Лакхха дебит йола фонтанни скважинаш эксплуатаце яхийтари чурча торонех пайда эцари бахьан долаш дийнахьа-бус доаккхаш дола мехкдаьтта соахка доаккхаш хинначул мехкдаьтта доккхачеи газовии промышленноста ерригача а управлене гIолла эзар тонна лакхденнад. Болхлой-промысловикий къахьегама овсарле планал совгIа 5,6 процент лакхъеннай, хIаьта дIадахача шера цу ханаца нийсйича 8,9 процент лакхъеннай. Мехкдаьтта доаккхаш дIабода мах лохбара счетах биъ бетта ерригача управлене гIолла 6 миллион гаргга сом кходаьд. Эксплуатационникашта юкъе дика болх барца беягаланнай «Старогрознефтан» 2-ча промыслан коллектив. Болх беча фондага доал а деш хьажаро, тIоанашта искусственни Iоткъам беш дола балхаш шердаро, кхы цхьадола гIулакхаш а даро торонаш елар дийнахьа-бус доаккха мехкдаьтта лохлуш хилар соцадарал совгIа, январь беттаца нийсдича къаьнарча площаде 45 тонна из лакхде.

Нохч-ГIалгIай мехка нефтепромыслай болхлошеи специалисташеи чIоагIа къовсам лоаттабу шера йоагIа план а шоаш тIаийца социалистически декхараш а ханал хьалха кхоачашдара тIехьа, Краснодарски краян нефтяникашца лаьцача яхье хьалхара моттиг яккхарна тIехьа.

Пхе бетта план кхоачашъяьй

ССКП ЦК Майски пленума соцамо дог ураоттадаьча Грозненски химзавода коллективо 23-ча мае кхоачашйир валовой продукци арахецара пхе бетта план. Май бутт чакхбоаллаш 5 бетта планал совгIа дуккхача маьха продукци арахеца лаьрхIад коллективо.

Хьалха ялатах доахаш хинна ацетони феноли мехкдаьттан газах даккхарца, укх шера 4 беттеи 25 дийнахье дуккхача маьха рузкъа кходаьд заводо.

Пхе бетта план хьалхарчарца кхоачашйир № 16 йолча цехо (начальник нов. Галегов), № 17—18 йолча цехо (начальник нов. Брук). Из план 18-ча мае кхоачашйир № 15 йолчеи (начальник нов. Глазунова) № 12 йолчеи (начальник нов. Попов) цехий коллективаша а.

Махулла Iалашдергда бахача наха эшар

Доккхий декхарарш латт «Металлист» яхача артела къахьегамхошта хьалхашка. Цар кхоачашде дезаш бахача наха эша тайп-тайпара балхаш да. Апрелеи май ах беттеи план тIехкхоачашъяьй коллективо.

Валовой продукци арахецара план 107,2 процент кхоачашъяьй цар. — Оахоша баьча балхах кхоачам а баь Iе лерхIаш дац тхо, — аьлар артеле цеха начальник волча нов. Шульгина, — вай халкъ дикагIа дахаш хилийта а вай мохк низболашагIа хилийта а мел эшар ду Коммунистически партес. Цо еча йоакхонна жоп луш, ма хулла дикагIа къахьегар ший декхар лоархIаш я тха коллектив. Вай мехкарча дуккхача заводий, фабрикий, предприятей, организацей къахьегамхоша санна, низ ца кхобеш къахьегаргда оаха, вай советски паччахьалкхе низболашагIа хилийтарна.

«Металлист» яхача артеле дикагIа болх беш ба новкъостий: Гуржеви, Оганесьяни, Гусарови, Попондопулои, Ненциеваи иштта кхыбараши. ХIара бетта 120—130 процент кхоачашъю цар балха нормаш.—Махулла Iалашдергда оаха бахача наха эшар,— йоах цар. **М. ЦУРОВ.**

Металлически лом гулъярах тийнна премеш

Металлически лом гулъярна вай республикерча комсомольцаша дика инциатива дIаьхьу.

Из гIулакх дIа ца хьош кагий нах бац хIанз вай республикерча цхьанна предприяте, строительстве.

Металлолом гулъярна йолча яхьан лоархIам бир комсомола областной комитетои Главвторчерметои.

Старогрознефта нефтеуправленен цхьолагIча промысла комсомольцаш яьккхай хьалхале.

Старопромысловски района № 27 йолча школан дешархоша а даьхад металлолом гулъеш дика толамаш.

Металлолом гулъярах хьалхале яьккхараштa н.н. Левцовнеи, Кириченконеи, Островскаянеи, иштта кхы дуккхачарнеи Сийдола Грамоташи мах бола совгIаташи деннад.

Экономически ВIаши Новкъостaлдара Совета юкъе дакъа лоацача мехкий коммунистическии болхлойи партей викалий Совещанех йола

К О М М Ю Н И К Е

1958 шера 20—23 мае Москве хилар Экономически ВIаши Новкъостaлдара Совета юкъе дакъа лоацача мехкий коммунистическии болхлойи партей викалий Совещани.

Совещане дакъа лоацаш хилар Албанерча Къахьегама партен, Болгарски коммунистически партен, Венгерски социалистически болхлой партен, Германен Социалистически едини партен, Польшерча болхлой вIашагIкхийттача партен, Румынски болхлой партен, Советски Союза Коммунистически партен, Чехословакен Коммунистически партен викалаш. Хьийха баьхка Совещане дакъа лоацаш хилар Вьетнама къахьегамхой Партен, Китаян Коммунистически партен, Кореян къахьегама партен, Монгольски халкъа-революционни партен викалаш а.

Совещанес дийцар социалистически халкъашта юкъе социалистически къахьегам бекъар кхоачашдара лар тIа социалистически мехкашта юкъера экономически барт-цхьоагIо дIахо а дегIайоалаяра дешаш, хIаьта иштта халкъа боахаман кертера доакъош дегIадара перспективни планаш увттаеш социалистически мехкий паччахьалкхен планови органаша беча балхах йолча информацега ла а дийгIар.

Совещане хиннараша цхьа барт а болаш белгалдир, социалистически мехкашта юкъера экономически бувзамаш шоай новкъара ца доалаш чIоагIлуш хилар а боахаман дуккхача оагIоний моттигаш тIехь-тIехьагIа дукхагIа цар дIалувцаш хилар а. Укх тIеххьарча шерашка лоархIам боллаш дегIаенай производствон специализаци а кооперировани а, къаьстта машинаш хьаеча. Экономически ВIаши Новкъостaлдара Совето а цун массаза йолча комиссеша а социалистически мехкий халкъа боахам дегIабара перспективни планаш увттаярца дувзаденна лоархIам боллаш болх баьб цу планашта эша рекомедацеш кийчъеш.

Социалистически мехкий дуккхача оагIорахьара бола йизза цхьатарра бокъо хилара, къамий хьашташ вIаши лархIара, вIаши социалистически новкъостaлдара принципашца вIашагIбелла барт-цхьоагIо толам боллаш гIулакх деш ба социализм а коммунизм а хьалъеча, цо торо лу социалистически мехкех хIара мехка хIама хьаду низаш дегIадахкарна, боахаман дунен социалистически система толашагIа хиларах бизза пайда эца а ерригача социалистически лагера низ чIоагIбе а.

Совещанес лерхI, социалистически мехкашта юкъера экономически бувзамаш хIанз лоархIам боллаш дегIадаьхкача а цар дуккхача оагIоний моттигаш дIалаьцача а хана, дIахо а царна юкъера экономически гIулакхаш дегIадоаладар, уж тоадар, социалистически лагера мехкий халкъа боахаман доакъой производствон кхы а кIоаргагIа специализаци а кооперировани а яр къаьстта лоархIам болаш.

Социалистически лагера чухь производствон кооперировани нийса вIаштIехьаяккхаро а специализаци яро а материальни тороний кхом бар, общественни къахьегама овсарле лакхъяр, социалистически воспроизводствон темпаш шеръелга сихдарна социалистически мехкий Iаламан торонех а экономически хьалех а дикагIа пайда эцар Iалашду. Совещанес теркам тIабахийтар халкъа боахаман бедала доакъош а энергетика а махулла дегIайоалаянза ярг ца хилар а, хIаьта иштта дIахо а керда техника дегIайоалаярaи из юкъе йоалаярaи. Къаьстта теркам тIабахийтар машинаш хьаеча дIахо а кооперировании специализации елга динза даргдоацаш хилара, цо торо лургья кхы а дикагIа, дукккагIа уж арахеца, царга дIабода мах дикка лох а беш.

Коммунистическии болхлойи партей викалаша цхьа барт болаш чIоагIдир Iалаьмате йоккхача торонех махулла дикагIа пайда эцанза а перспективни планаш увттаеча хана социалистически мехкашта вIаши юкъера хьашташ махулла чIоагIагIа лархIанза а, хIаьта иштта промышленность кIезигагIа дегIаенача мехкий индустриализаци лакхъе лерхIаш вIаши пайдане болча барт-цхьагIон гIулакхаш шерданза а дарг ца хилар.

Экономически барт-цхьоагIо вIаштIехьа яккхара гIулакха тIехь экономически ВIаши Новкъостaлдара Советеи цун органийи лоархIам дIахо а лакхбанза баргбоацаш хилар чIоагIдир Совещанес.

Совещане кийч а йир, мога а йир социалистически мехкий экономически барт-цхьоагIо дIахо а дегIайоалаяра, производствон кооперировании специализации яра дешаех йола, хIаьта иштта мехкий халкъа боахам дегIаболабе перспективни планаш кийчъяра дешаех йола цхьа барт баь рекомендацеш. Совещанес соцам бир уж рекомендацеш хиланза яргйоаца практически мероприятеш кийчъярна экономически ВIаши Новкъостaлдара Советага дIаяла.

Экономически ВIаши Новкъостaлдара Совете дакъа ца лоацача мехкий партей викалаша социалистически мехкашта юкъерча экономически барт-цхьоагIона юкъе дизза дакъа лаца, хIаьта иштта шоай мехкий къаьстта долча хьалашка хьежжа доагIа гIулакхаш кхоачашдара наькъаца йоагIача формашца вIаши юкъера барт-цхьоагIо чIоагIъе шоаш кийча хилар хьакхайкадир.

Совещане оттадаь хинна дешаш дийцар догбезаме, доттагIлен тIехьа, вежараша санна вIаши кхетадеш, мел дийцача дешашта тIехьа партей викалий уйлай йизза цхьа цхьоагIо хилар хьа а хьекхар Совещанес.

Мехкдаьттах продукташ йоахарий балха толамаш

Мехкдаьттах продукташ йоахача промышленностан управленен предприятей технологаша диъ ди хьалха кхоачашъяьй моторни доагам, специальни даьтташ, битум,доагош дола мазут даккхара пхе бетта план. Мехкдаьттах продукташ йоахараша, ССКП ЦК майский пленумо химически промышленност дегIайоалаяра решенешта гIулакхаца жоп луш, тIех кхоачашъяьй Грозненски химически завода бедал ялара пхе бетта йола задани.

Июнь бетта даккха доагIачох, хIанззехьа а даьккхад бIаь тоннаш доагам, даьтта, битум, катализатор, деэмульгатор, иштта кхы йола продукташ.

ДIадахача шера укх ханаца нийсдича мехкдаьттах хIамаш яхар айденнад 19,4 процент, бедала крекировани яр — 11 процент, сийрда продукташ яхар — 18 процент. Укх шера биъ бетта мехкдаьттан продуктех шоайх дIабода мах чухнахьа баккхарца кходаьд 15.350 эзар сом, плана духьал къахьегама овсарал 5,3 процент лакхъеннай.

Доакъар шортта кийчдергда

Наурски районерча Ленина цIерагIча колхозе цонашкара буц а доакъарийна гурахьа дIадийна хинна рожь а дика хьийкъад. ХIара гектара тIара геттара дикача аьла пхиъялх центнер йоал. Колхозникаши механизатораши 13 эзар гектара тIара йол хьакха лаьрхIа ба.

Дикача доакъарийца хьайбаш Iалашдарна чуийнна къахьегаш ба колхозникаш а механизатораш а — дукхагIа дулх, даьтта, шура йоаккхилга кийчдеш ба уж.

Советски Союзе гIолла

Ленинград. Искусственни цIокаш еча фабрике хIара доагIача шера шерлуш латт дуккхача маьха йола материалаш — цIока, бекх — хьаелга. Капронах элтар беш йола цех кийчъяьй предприяте. Цига оттаьча бIаь гаргга йолча машинийи агрегатийи новкъосталца капрона тай теда а тедаш, хьовзадеш даIа а деIе, кIада тIа дIаниjс а дийя, къаьстта ший тайпа чIоагIача составаца IотIалотаду. Искусственни элтар хьабелга сихха дегIадоагIаш латт. Соахкарчул 70 процент дукхагIа арахийцаб искусственни бекх. Из наха чIоагIа хоатташ йола материал шозза дукхагIа хьаергья укх тIеххьарча шин шера. Мора, Iаьржа, дото бесса сира басараш даь болча элтарах куйнаши качамаши даь а ца Iеш, дика куц долаш йола мантош а ергья.

Сурта тIа: искусственни элтар беча цехе. Тай тIанийсдеча агрегата тIа болх беш боахк балха боарамаш 160 процент кхоачашдеш бола В. П. Голикован (аьрдехьа) Н. А. Коптеван.

П. Федотова сурт. ТАСС фотохроника.

Новосибирски область. Обски форда йисте, Новосибирсканна къулбамалхбоаленгахьа 27 километр йолча юллаш латт СССР Iилмай Академен Сибирски отделенен Iилман городок.

Хьалхарча аргIанца хьалъе лаьрхIад шийтта Iилма-тохкама институти университети. Дукха ха яц гидродинамикан институт хьалъярна цига катлован оахкаш лаьтта, хIаьта хIанз пенаш да хьалдотташ. Гаьна йоаццаш катлован а аьхка лард йоллаш латт геологени геофизикани институт хьалъе. Укх шера цига хьалдергдолаш да 40 эзар квадратни метр дола чуIе цIеноши Iилман городока духхьашхараяри — гидродинамикан институт.

Сурта тIа: СССР Iилмай Сибирски отделенен городока Iилман болхлошта чуIе хьалдеш латта цIенош.

В. ЛЕЩИНСКЕ фото. ТАСС фотохроника.

Грузински ССР. Тбилисски юртбоахама машиностроенен заводо арахийцай ше лела универсальни шасси СШ-8Г. Машина конструкци оттаяьй чаь тIеи лоаманцарча лаьтташкеи деча балхий Паччахьалкхен конструкторски бюрон юххьерча лабораторе.

Машино чаь кIотаргаш тед, мугIараштa юкъе культиваци ю, Iана оахам ду, минеральни удобренеш тесс.

Ше лелача шассех йоахк эшшаш йола тIехьа эхка орудеш: кхаь тайпара бустам болаш йола чай теда аппараташ, культиватор, тук ювш йола аппарат.

Сурта тIа: заводо арахийцача, ше лелача универсальни СШ-8Г яхача шассе тIа кертера конструктор Ш. Кванталиани.

В. Столяровен, Г. Киквадзени сурт. ТАСС. Фотохроника.

Керда производство Iомаяьй

ОМСК. 22 мая. (ТАСС). Смазочни материалаш арахеца йолаянний Омски нефтеперерабатывающий завод. Керда производство Iомаяьй коллективо лоацчача рекордни хана —биъ бетта.

Мехкдаьттан переработка яра йоккха перспективаш я мехка йоккхагIа ярех лоархIача Омски завода. 1965 шу йисте доаллаш нефтепродукташ арахецилга пхезза лакхлургда, хIаьта продукцен ассортимент кхозза шер а лургья. Омскех нефтехимен город хургья.

Низ бола роторни экскoватор

КАРАГАНДА. 21 мая. (ТАСС). Московски «Гидроуглеавтоматизацен» институтa конструкцех машиностроительни заводе роторни экскoватор кийчъе болабеннаб. Деррригача шера мехкарча малхбоалехьарча районашка тайшача кIора разработка е лаьрхIа я из. Кердача машина проектни овсарал — смена йиъ эзар тонн кIор боаккхилга да.

ХIанз тхой кирпишк хургья

Дукха ха йоаццаш хиннача партен обкома бюрос соцам бир, Грозный городе хьалъеш латтача гIишлонашта, болгарски строителий методаца хьаяь етта кирпишк хилийта, аьнна.

Обкома соцам кхоачаш а беш «Старогрознефть» яхача мехкдаьттан промыслови управленен нефтяникий коллективо, нефтяникашта шоашта деча цIеношта цу методаца хьаяь кирпишк хилийта оттадир. Уж кирпишкаш хьаеш йола пишк хьаелга тIадиллад «Старогрознефть» управленен гIишлонашъяра-монтажни цеха коллектива.

Цу цеха начальник волча инженеро нов. Лядовси инженеро нов. Луковси кийчйир технологи. Газапровода, пишка, лоабат хила безача а из тIакхахьа безача наькъа а моттигий схема оттайир цар.

Прораб-коммунист нов. Рожков керте волча монтажникий коллективо газопровод тIайоалайир, поворотни пенаш оттадир, наькъаш дехкар. Из гIулакх кхоачашдеш дика къахьийгар слесараша коммунисташа н.н. Тупицин Ивана, Разуменко Савелес, Сигаев Павела, комсомольца нов. Сигаев Василе. Каменщикаша нов. Беляковас, Карпенкос кхыбараша защитни пенаш хьалдеттар.

Кирпишкаш пишкачу оттаеши уж цIераца йотташи болча н.н. Ширяевси Криволановси, кирпишк пишка чу оттаеш болча Жуковси Билляутдиноваси 22 эзар кирпишк 6 ди далалехьа цIераца етта а етта хьаяьккхар. Цул тIехьагIа дукха ха ялалехьа 24 эзар кирпишк а еттар цар. ХIанз 125 зар кирпишк кийчъяьй нефтяникашта хьалдеш латтача цIеношта лаьрхIа. Май бутт чакхбалалехьа 200 эзар кирпишк хургья тха строителашта.

Тха района нефтяникаша кхоачашбир партен обкома бюрос баь соцам.

ХIанз кирпишк цIераца йотташ болх беш ва мастер вола коммунист нов. Н. Мостовой.

Болгарски методаца кирпишк яттара гIулакх дизза дIадоладича шоай мехка цIа а баьхка шоашта цIенош деш болча коллективацарча нохчаштеи тIалгIаштеи тоъам боллаш кирпишк Iалашъюлургья коллективага.

ТИЩЕНКО.

Барзкъаш тега керда фабрика

Нохч-ГIалгIай республике белгалдаьнна ди хилар укх шера май бетта 24-ча денах. Цу дийнахь болх бе йолаеннай барзкъаш тегаш йола керда фабрика № 2.

Сурта тIа: барзкъаш доахача № 4 йолча кийчон цехе гулбенна ча кхал а маIа а болхлошца ба фабрика хьаеллача баьхка Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума председатель Алмазов Илез, Нохч-ГIалгIай АССР-а легки промышленностан министр Давыдов, фабрикан директор Анпукаев.

С. Шарипова сурт.

Грознен химзавод йолаенна 4 шу дизад

Грознен химически завода болхлоша, инженераша, техникаша, гIулакхерча наха завод йолаенна диъ шу дизар белгалдоакх укх шера. 1954 шера май бетта хьалхагIа пайда ца эцаш йоагаеш хиннача мехкдаьттан газах хьадаьккхача фенола а ацетона а хьалхара тоннаш арахийцар химикаша.

Цу хана денз Грозерча химически промышленноста кердача предприятен коллективо чоалхане технологи Iомаяра а продукци арахецара темпаш дегIакхувлара а тIехьа къовсам лоаттабу.

Завода коллективо керда производство лоаццача хана Iомаярца, дика къахьегарца 1954 шера 4-ча квартала план кхоачашъяь а ца Iеш, завод ший проектах йолча мошностага кхоачайир. Цу дIадахача диъ шера, беттагара-бетта пачхаьалкхен план тIехкхоачашъеш, заводо арахецаш йола продукци дегIайоалаеш, шоай балха хьокхамаш кхы тIа тоадеш хьабаьхкаб химикаш.

Завод йолаеннача 1954 шера май бетта арахийцача продукцеца нийсйича укх шера апрель бетта шиъах совгIа дегIаенай арахецаш йола продукци; завода мощность шозза дукхагIа дегIаеннай; 1954 шера 4-ча кварталаца нийсдича, къахьегама овсарал 272 процент лакхъеннай, продукцех шийх дIабода мах 18,3 процент лохбеннаб. Иштта долча балха хьокхамашца дезду химикаша завод йолаенна диъ шу дизар.

Завод йолаенна дукха шераш деце а, цу лоаццача хана, СССР-а Министрий Советеи ВЦСПС-еи карара-кара луш йола цIе байракх бархIаззеи, цул совгIа Химически промышленноста Министерствони химен болхлой союза ЦК-ни цIе Байракх а еннай завода коллектива. 1957 шера март бетта заводерча 31 сага «Химически промышленноста социалистически яхе тIехдика вар» аьнна йола значокаш елар Химически промышленноста Министро нов. С. М. Тихомировс, ВЦСП президиума «Сийлен грамота» а елар завода коллектива.

Заводе балхаш дераш институташ техникумаш чакхъяьха балхаца практически опыт кIезига йолаш бола кагий нах болга дика ховш да. Шоашкара чоалхане балхаш практически Iомадеш дукха халонаш ла йиийзар цар. Цудухьа хIанз шоашкара дикача къахьегама хьокхамаш гойт цар.

Дийша чакхбоаллашехьа а заводе балха баьхка ба къона инженераш н.н. Глазунова, Галегов, Брук, Рубан, Кудринский кхыбараш. Царех цхьабараш цехий начальникаш а вожаш опытни технологаш а ба.

Дийша чакхбоаллашехьа заводе бола дика аппаратчикаш, лаборанташ, машинисташ-слесараш, прибористаш кхыйолча профессей болхлой. Царех ба: аппаратчикаш Жужиев, Февралев, Голов, кхыбараш.

Заводе болх беш болча къоначa болхлоша чIоагIа баркал оал шоашта говзал Iомаеш новкъостал деча мастерашта, инженерашта н.н. Афанасьевана, Турецкена, Майоровна кхыбарашта.

Грозненски химикаша, завод йолаенна 4 шу дизар дезду дерригача советски халкъо Партеси Правительствоси химически промышленность дегIайоалаярна хьалхашка оттадаь декхараш кхоачащдеча хана.

Грозенен химзавода коллективо дог раьза долаш тIаийцар ССКП ЦК-н Майски пленума соцам. Завод йолаеннача (1954 шерарча) 4-ча кварталаца нийсйича завода мощность 18,9-за дегIайоалае лаьрхIад. Кастта йолалургйолаш я синтетически спирт доаккха заводa шоллагIа очередь (аргIа), цул тIехьагIа феноли ацетони арахецаргдола очередаш а шеръе лаьрхIад. ХIанз завод шеръеш болча монтажникашта, спирт доаккха цехаш хьалъеш новкъостал деш ба завода болхлой.

ССКП ЦК-н Майски пленума соцам мел лоархIаме ба ховш ба химикаш. Заводо 4 шера баьча балхах, лаьрхIача, мехкдаьттан газах ацетони феноли даккхар бахьан долаш, дуккхача маьха рузкъа кходаьд. ШоллагIа йола очередь йолаелча кхы а дукхагIа кходергда. Спирт даккхарна СССР-е шоллагIча моттиге хургья грозненски химзавод.

Укх денношка завода 4 шу дизарна хетаьча собране завода коллективо лакхара социалистически декхараш тIаийщар.

Республикан профсоюзни организацеша тоабу шоай болх

Советски Союза Коммунистически партен Центральни комитета Декабрьски пленуме чIоагIа критика йир профессиональни союзий балха кхоачамбоацарашта. Пленума решенеш—профсоюзни организацей балха программа а хинна дIаэттай.

Вай партен указанеш кхоачашъеш Нохч-ГIалгIай АССР промышленни предприятей, машин-наькъа, гIишлош хьалъеча моттигий, МТС, совхозий фабрично-заводскойи моттигерчеи комитеташа хIара дийнахь тоабеш дIахьу шоай болх. Социалистически яхь шерра йоаржаярца цар вIашагIъет болхлой, специалистий, гIулакхера барий коллективаш ялхлагIча пятилеткан кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъярна.

Майна хьалхарча социалистически яхьо йоаккха котало ера вай автономни республикан промышленностанна. Промышленни производстван программа ханал хьалха кхоачашъяр, продукци арахецилга дикка айдар, къахьегама овсарар лакхъяр, Iалащделга профорганизацей хIара денна декхар хинна дIаэттад.

Завкома председатель нов. Лазаренко волча Грозненски мехкдаьттан заводе шерра яьржа я къаьсткъаьстача болхлойи бригадийи социалистически яхь. Хьалха латта коллектив яха цIи яккхарна дикка айеннай цехий, участкай, установкай социалистически яхь. Заводской комитетои, администрацеси дукха уйла тIаухийт продукташ йовлга кIезигдарна, балха ха, пар, электроэнерги йовлга кIезигдарна.

Завода коллектив сий дари из дукхаезари Iалащдаьд № 17 йолча технологически установкан цхьоалагIча коллективо (начальник нов. Басин профгрупорг нов. Мусаянц) Мамая ларах социалистически яхь лелаелга ший кара эдарца. Цу установкан болхлошеи технологашеи дуккхача бетташка тIехкхоачашдир продукци арахецара боарамаш 10-гара 30 процентага кхаччалца. Цу установка тIа болх бечар дика сий ду машиниста помощник волча нохчочун Асалиева.

Социалистически яхь лелаяра хьалха латтараш администрацес, партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша совгIаташ телаш белгалбоах. Царна тел карара-кара тела цIе байракхаш, грамоташ, Сийлен доска тIа а сийлен книжка тIа а язбу уж, «говзала диках вола болхло» аьнна цIи а тул.

Заводской комитето администрацеца, производстванна хьалхале лелаяра гIулакха хьинар айдарна йола производственни совещанеш вIашагIтехай, 67 саг юкъе а волаш.

Профсоюзни организацен организаторски болх иштта эргабаккхаро, дикка йиш хилийтар 1958 шера мехкдаьттан завода коллективо ший болх дуккха дикагIа барна. Хьалхарча квартале валови продукци арахецара план 112,5 процент кхоачашъяьй що, товарни продукци арахецар 110,7 процент кхоачашъяьй, къахьегамах хьахур 112,6 процент хилар, продукцех шоай дIабода мах 4,7 процент кIезигбаьб, цунах планал совгIа пайда ийцаб 2264 эзар сома.

Предприятей социалистически яхьа юкъе яьха коталонаш бахьан цу коллектива Нохч-ГIалгIай Облсовпрофа президиума а Халкъа боахама Совета а хьалхара моттиг хьожаьйй РСФСР Министрий Совета а ВЦСПС-а карара-кара тела цIе байракхи 97,5 эзар сом хьалхара ахчан премийи а луш. Цу гIулакха жоп луш, коллективо кхы а дикагIа болх бир апрель бетта, цунах майна хьалхара социалистически декхараш ханал хьалха кхоачаш а даьд.

Белгалдаккха дезаш да цхьайолча фабрично-заводскойи моттигерчеи болхлой комитеташа болх дика эргабаьккха хилар, царех я: Химически промышленностан Министерстван Грозненски химически завода завком (председатель нов. Терновой), 12-ча треста № 3 йолча строительно-монтажни управленен постройком (председатель н. Рябцев), Гудермесера Локомотивни депон местком (председатель нов. Семашко), Моттигерча промышленностан химически завода завком (председатель нов. Артеменко), Шелковски № 6 йолча плем-овцесовхоза завком (рабочкома председатель нов. Хамицев), Грозненски крекингзавода завком (председатель нов. Силич), иштта кхы яраша а.

Цунца белгалдаккха дезаш да, вай республикан профсоюзни организацей болх эргабаккхарна хIанз а дукха кхоачамбоацараш хилар. ССКП ЦК декабрьски пленумо белгалдаькхача тайпара, керттера кхоачамбоацар да, социалистически яхьа хьалхале лелаяр формана леладеш хилар.

ТIаийца декхараш, нахаца шерра политически кхетама болх барца массаза а чIоагIдеш дац, хьдда организационно-технически гIулакхаш чакхдоахаш болх бац.

Из ала деза Грозненски Нефтеперерабатывающи заводах (директор нов. Семенова, завкома председатель нов. Ярошенко), цига майна хьалхарча социалистически яхьа юкъе дакъалоацаш хиннаяц 2-ча цеха коллектив, завода хьалхле лелаечар а цехкомо а из гIулакх мела леладарах социалистически декхараш тIа ца эцаш бисаьб уж.

Доккха а бехктокхаме а гIулакх кхоачашду профсоюзни организацеша массайолча хана болх беча производственни совещаней болх вIашагIбехкаш, цар боккха лоархIам бу къахьегамхой производстван хьалхале лелаеча юкъе а озаш.

Практика хьахьекхад, профсоюзни организацешеи боахама хьалхле лелаерашеи йоаггIача тайпара терко еча моттиге производственни совещаней болх дика вIашагIбелла хилар. Дика болх бу цар Крекинг-заводе, Новогрозненски Нефтеперерабатывающи заводе, Грозненски консервни заводе, кхы дукхача предприятешка.

Вай республикан профсоюзни организацей декхар да дIадахача шерара гIалаташ кхы ца хилийтар. Болхлоштеи гIулакхерча нахаи юкъера социалистически яхь дийна хила еза, творчески соревнованен керда наькъаши хьисапаши лаха а деза.

Профсоюзни организацей хьалхара декхар да, социалистически яхьа юкъе хьинаре дакъа лацарна беррига болхлой, инженерно-технический болхлой, гIулакхера нах юкъеозар, из социалистически яхь вай партес укх гаргарча 15 шера Американ ВIашагIкхийттача Штаташта экономически гIулакха тIехьакхерна тIаерзаяр.

Вай республике йистедаьннад 1958 шера предприятешкеи учрежденешкеи коллективни договораш вIашагIйохкара гIулакх. Профсоюзни организацей декхар да, уж кхоачашъярна хIара дийнахь контроль лелаяр. Дага лоаттаде деза, администрацени предприятени коллектива юкъера коллективни договор царна юкъера ваIад хилар.

Профорганизацей балха юкъе керттера дар хила деза наха юкъера организаторски болх бар, болх бечарна цар лакхара къахьегама овсарал айярна а шоай декхараш кхоачашдарна а дика болх бе йиш хилийтар, хIаьта иштта къахьегамхой вахара а культуран а хьашташ кхоачащдарна гIо дар.

С. ЧУХАРЕНКО,
Нохч-ГIалгIай Облсовпрофа парторганизацен секретарь.

Болхлой поселке

Вай Нохч-ГIалгIай республике дукха строительни балхаш ду. Грозненски района «Аргунский» яхача совхозага хьажача дика хоалу из.

Нагахьа санна, дахача шера укхаза массехк цIа мара хиннадеце, хIанз цу моттиге дика болхлой поселок латт.

Казахстанера шоай мехка цIабаьхкача нохчашеи, гIалгIашеи совхоза хьалхле лелаерашеи болхлошеи, Iаьдало новкъостал а деш еттача кирпишкахи бийдача кирпишкахи ткъаь иттанел совгIа чуIе цIенош даьд.

Шоай мехка цIабаьхкача нохчаштеи гIалгIаштеи чубаха цIенош деи, хьайбаш эцеи 30 эзар тумала совгIа ахча деннад Iаьдало духхьал цхьан «Аргунский» яхача совхоза болхлошта.

Шоашта цIенош деш боахкачарна материалаш тIакхухьаш а кхыдола гIо деш а доккха новкъостал ду совхоза директес а.

Балха тIара ца боалаш цIенош даьд шофера Сугаипов ШахIидеи, бригадира Мухтаров СаIийдеи, болхлочо Межидов Баудинеи, иштта кхы дуккхачари.

Кердача цIеношта гонахьа сомий гаьнаш а егIай, цIеношта хьалхашка дадача лаьтташ тIа овощаш дIа а йийнай болхлоша.

Индивидуальни цIенош даь ца Iеш, совхозе нах чубаха общественни цIенош деш а латт.

Хьалдаь эксплуатаце дIаденнад 4 квартира йола хьехархошта даь цIенош, цул совгIа берий яслийи тикеи хьалъе йола а яьй.

Ю. БАЗГИЕВ.

Железнодорожники Денна накъа болхаш

Гудермесски локомотивни депо ремонтникаш социалистически яхье а баьнна дикача хьокхамашца традиционни цIейга — железнодорожникий Денга кхача беррига низ тIа а бахийта къахьегаш ба. Ремонтникаша тIаийцад тепловозаш сеца латталга кIезигдарах дола декхараш. Цар лаьрхIад нормаца нийсдича зIамагIа йола периодически ремонт елга ши сахьат эшаде, хIаьта йоккхагIа йола ремонт—цхьа сахьат, 40 эзар сом пачхаьалкхен ахча кходе къахегама овсарле 5 процент лакхъе а.

ХIанз эксплуатационникаша сменни бригадашца леладу тепловозаш. Цудухьа ремонтникаш кхы а дикагIа хьежа беза машинаш дикагIа тоаяь хиларга, хьалхагIа хинначул бехктокхамегIа а ба уж цу гIулакха хIанз. ДикагIа ремонтни балхаш дIадахьарна депо вIашагIъеллай опытный мастер Ольховецкий керте а волаш комплексни бригада. Сменаш а хувцаш цахаддаш дени-буси болх бу цу бригадо хIанз.

Бригадо ший дош кхоачашдерг хиларах теша мегаргва, хIана аьлча майна хьалха хиннача социалистически яхье а нов. Ольховецкега хьалхле хинна ремонтникаш хьалха баьлар, хIаьта тепловозашта ремонт йира план 134 процент кхоачаш а йир. Из коллектив хьалха лела дуккха ха я. Къахьегама дикагIа йола методаш а лелаеш производствон план масса хана тIехкхоачаш ю цо. Дика хьокхамаш доахаш къахьегаш ба слесараш Балабани, Чернышеви, Федотови, Куренойи иштта кхыбараши.

СУЛТАНОВ.

Пенсионерий общественни болх

Кирова цIерахча культурани салоIамеи парке хьайийлай пенсионерий клуб. Из хьаеллаш хиннача собране харжар 5 саг юкъе а водаш йола оорганизационни бюро. Бюрон председателал харжав Грозне 100 дийнахь лаьттача тIемашта юкъе тIом баь н. Привалов, председатела заместителал—Борисов, секретарал — Бреев.

Организационни бюрос кулгал ду пенсионерашта юкъерча общественни пайдана гIулакха: ше чIоагIъяьчул тIехьагIа хIара бетта пенсионерашта юкъе бе безача балха план а оттаяь, из кхоачашъю цо.

ХIара шинара дийнахь беррига пенсионераш вIашагI а кхийте собране хул пенсионерий клубе, цига хIаране ши-ший предложенеш лу, тIаккха дага а баьле, уж кхоачашъю. Масала, собране оттадьчул тIехьагIа, — 19-ча мая экскурси йир пенсионераша Грознерча кога гIирс беча фабрике. Уж вIашагIкхийтар фабрикерча дика болх бечарцеи, рационализаторащцеи, цул тIехьагIа фабрикан балхага а хьежар.

Клуб хьайийла дукха ха яц, цхьабакъда, дика латт цигара культурно-просветительни балха гIулакх. Клуба уллув хьайийлай пенсионерашта лаьрхIа шортта книжкаши газеташи, журналаши брошюраши чудолаш йола библиотека.

Культурно-просветительни гIулакх дика латтилга хьахьокх пенсионерашта каст-каста ешача лекцеша, хьокхача кинокартинаша, кхыча культурни мероприятеша.

Дика ладийгIар пенсионераша мехкашта юкъерча хьалах лаьца лектора н. Губина йийшаьча лекцега, май бетта 20-ча дийнахь «Говзалца хьаяь Лаьттан спутникаш» ювцаш яьча лекцега а дог раьза долаш ладийгIар цар.

Денгара-денга дукхагIа хул пенсионераш шоашта хьайийлача клубе. Уж берригаш а общественни пайдана дола балхаш деш ба.

Дина-исламах юхедисараш наьха кхетам чура дIададахара хьакъехьа

ССКП XX съезда исторически решенешца кийчденна дола Советски халкъ толамца коммунистически общество еш да.

1957 шера вай мехко гIордаьнна дездир Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен шовзткъа шу дизар.

Культурани боахамани массадола доакъош хьалдеча дерригдунен-исторически лоархIам болаш дола гIулакхаш карагIдаьлар вай Даьхен къахьегамхошта. Цу карагIдаьннараша тешалду Сийлахь - йоккха Октябрьски революцен идеяш, ленинизман идеяш эшаюлургйоацаш хилара.

Нохчийи гIалгIайи къахьегамхошта къаьстта а лоархIам болаш да Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котъялар. Октябро жIалхарбаьхар уж эксплуатаценеи балара кхерамаи, хIаьта политическии, экономическии, культурнии дегIабахка Iалаьмате дукха торонаш елар царна.

Советски Iаьдал латтача шерашка доккхий социалистически хувцамаш хиннад Нохч - ГIалгIай мехка. ДIахо а экономикеи культуреи тоаялара наькъа тIа я хIанз республика. Уж дерригаш а ленински къамий политика котъяларах дола тешалаш да.

Халкъашца дохаргдоаца доттагIал лоаттадара, денал гучадоаккхаш йолча советски патриотизман уйланца халкъ кхетаду коммунистически партес. Советски Конституцен керттера принципаш советски наьха вахарца даиманна ювзаенна я. Сий, денал дола гIулакх а хинна дIаэттаб царна къахьегам.

Социально - экономически гIулакхаш кIоаргга хувцадалар, эксплуататорски классаш дIаяхар, СССР-е социализм котъялар бахьан долаш, Iилмеи къахьегамхой культурни боарами толамца дегIабар бахьан долаш вай мехкара духагIа бола нах моццагIе а мукъабаьннаб динах юхедисарех.

Бакъда магийта мегаргдоацаш гIалат хургдар цу доккхийча толамашта тIехьашкахьара, коммунизманга бода вай болам юхасецабеча къаьнача обществох, предрассудкехи суеверехи хIанз а юхейиса оамалаши гIулакхаши бIаргацагор.

Харцахьара уйла я дIаяхача ханах юхедиса во гIулакхаш, царца динах юхедисараш а долаш, шоаш дIадаргда яхаш ер. Дуккха, саббаре хьехама болх бе беза дина - исламахи, шариIатахи, зеннеча Iадатехи юхедисараш дIадахарна.

Вай республикерча къахьегамхошта юкъе хIанз а кIезига бац динах тешара дIакарабаха нах. Республикан нах бахача цхьайолча моттигашка дийнденнад дина а ди болчар а гIулакх.

ДIаяхача ханах юхедисарашца лоаттабе безача къовсамах дола дешаш дийцар 1957 шера декабре хиннача ССКП Нохч-ГIалгIай обкома VII-гIча пленуме а укх шера январе хиннача VI-гIча областной партийни конференце а. Обкома пленумо а конференцес а хаьдда белгалдаьхар республикерча къахьегамхошта юкъера кхетама болх тоабарна де деза гIулакхаш.

Исламах юхедисарашца толамболлаш идеологически къовсам лоаттабарна цун социальни чулоацам хьагучабаккханза баргбац. Ислам е бусалбал — Энгельса белгалбаьча дерригача дунен тIарча кхаь динах цаI ба. Дина-ислам даьржад Азени Африкани мехкашка. СССР-е а дукха ба бусалба нах. Кхы мел дола динаш а санна, реакционни лоархIам болаш да ислам. Саг тувлавардухьа, цун денал мелдардухьа, хьинар дехкардухьа цун законаша вийхка лоаттаву саг, Iовича денз венна дIаваллалца боарам оттабу цун оамалашта.

Из ди хьахиннаб вай хIанз лерхIача хана VII-гIча бIаьшерен чухь, Аравийски ах-острове Iарбий тайпай строй дIа а йоалаш, Iарбий феодальни пачхаьалкхе вIашагIйоллаш лаьттача хана. Ислама керттера дIадехар — цхьан далла-аллахIа мутIахьа хулга да. (Iарбий меттала «ислам» яхилга «мутIахьа хилар» да). Из дина хьехам хьабеначарех «муслимаш», «бусалбаш», вешта аьлча «мутIахьабараш» оалаш хиннад.

Вокх динаша а санна, ислама керттера хьакхайкадер да къемата дийнахьа хургдар, ялсамален хозне, дунен тIа «нийса» вахар леладьчоа лургдола совгIат да а яхаш.

Ислама а граждански динеи дерригa бусалбай законаш леладара а ларде латтар къорIа («дешар) да, хIаьта бусалба нах шеко йоацаш цох тешаш а ба. Бусалба наьха вахарца дувзаденна мелдола гIулакхаш белгалдаьд къорIа тIа: динеи, политическии, дунен халкъашта юкъереи, общественнии, дезалашта юкъереи, хIаранеи.

Дина хьехам Iилманна духьала хилар къаьстта дика туш да общественни вахарах лаьца къорIа тIа дувцачох.

Исламага диллача общественни порядкаш даиманна дала оттаяь а я саго хувца йиш йолаш а яц. «Оаха — даьла цIерах йоах къорIа тIа,— укх дунен тIарча вахара эшаш дола хIамаш дIадекъ наха, цаIаш вокхарел лакхагIа оттабу, лакхагIа оттабаьраша шоай доала кIал лоаттабу вожаш».

КъорIа бакъ ю эксплуататорски классий хоарцо, даьла карара да из, яхаш, миска нах юхабетт, шоашкарча халача хьала кIалхарбовлар духьа царга къовсам ца лелабайтар гIоне. «Тешараш, раьза хила цунгара вайтачоа а шоашта юкъерча доал карадолаш барашта а». Халонаш, къел, классови Iазап бакъахьара гIулакхаш лоархI къорIа, хIаьта духьале йоацаш эксплуататорий Iазап ловш болчарна «доккха совгIат» а кхайкаду, цхьабакъда... венначул тIехьагIа лургдолаш.

Эксплуататораша аьннар де ца тугарашта, бусалба дино яхачунга ла ца дувгIарашта жожагIатен балаш дергда йоах къорIа: уж жожаIIата гIоргба. «Цу чу боахкаргба уж сигалеи лаьттеи мел латтача хана...»

Бусалба наьха ялсмален хозленех къорIа дувцаш дола фаьлгаш эксплуататорски общество йолча хана хьалдарий Iаьдала бокъонаш чакхйоахаш да, къахьегамхоех шоай лоIамах боаца капиталистийи помещикийи лаьш беш хиннад массаза а. Лоалла латтарий хьал халагIа, ираз доацашагIа ме хул, хозагIа хетайолийташ, безам дукхагIа тIабохийташ, сакъердамегIа бувц йоацача ялсмаленах бувца фаьлг.

Цу тайппара, бакъдолчун тIара боах дино шийх тешараш, лаьттан тIа керда, дикагIа дола вахар оттадара тIера боах, лаьттан тIарча гIулакхех цабезам болийт, хIара советски сега декхар а хинна латта къахьегам гоамболийт, цар уйлаш йоацаш йолча ялсамаленга ерзаю. Цхьабакъда вай, советски наха, хьаду лаьттан тIара воай ираз, воай кулгашца хьалъю беррагича къахьегамхошта ираз дола коммунистически общество.

Дуне, лаьтта, хьайбаш, саг хьахиларах къорIа тIа дувцар бакъдолчоа таьна а Iилманна духьала а да. Цу тIа дувцачарга диллача дала аьннад: «Хьахила», тIаккха лаьттеи, седкъийи, кхыдараши хьахиннад. Цунах лаьтта бургац санна герга а доацаш, кIувс санна нийса да, цу тIа дегIача лоамаша оагIора ца доалийташ а лоаттадеш. «Лаьтта, — йоах дала къорIа тIа, — кIувс санна нийса диллад, цу тIа чIоагIа лоамаш дегIад, шуца (нахаца) из оагIора ца дувлийтар духьа».

Бусалба дино (сунне) йоах: «Лаьтта истара муIа тIа латт, хIаьта уст чкъаьран тIа латт, чкъаьра хи тIа улл, хий феца да, фо тIуналах доалл». ХIаьта тIунал сенах латт дино аьннадац, хIана аьлча кхы хIама дагалаца мегадац цунна ший хьаькъал дIа ца кхачарах.

ХIанзара саг сага тара долча маймалах ваьннилга а царех саг хулаш миллионаш шераш ха яьннилга а дIахайтача Iилманна духьала а долаш ислама йоах нах дала кхеллаб. Масала, къорIа тIа ворхIанахьа йоах саг дала кхеллав, бакъда къорIа ше шийна духьала да. Цхьаннахьа йоах дала саг лаьттах кхеллав, шоллагIIчахьа — лоабатах, кхоалагIчахьа— «цIенача» лоабатах, йиълагIчахьа— «бекъача», «бекача» лоабатах, пхелагIчахьа — «тIалетача» лоабатах, ялхлагIчахьа — «хьаж йоагIача», топпара хIамаш еча лоабатах, ворхIлагIчахьа — хих. Уккамо шоайла духьала йолаш моттигаш дукха я къорIа тIа. Цо хьахьокх къорIа яздаьр цхьа саг хинна ца Iелга, цул совнагIа из оттадьрашта хайнадац лаьттан тIара вахар ди тIехь, бIаьш миллионаш шерашка дегIаухаш хилар, маьлха гонахьа кхестача сигларча планетех цаI лаьтта долга, и. кх. дI.

Дина - ислама хьехамах хIара бусалба саг теша декхарийла ва даьла цаI хиларах, цо вайта Мухьаммад хиларах, вож пайхамараш а даьлагара хиларах, малайкехи шайтIаехи, къорIа тIа яздаьр доха йиш йоацаш хиларах, ялсмаленахи жожатIатенахи, байнараш гIовттарг хиларах. Бусалба дино бусалба сага тIадожадаьд дийнахь - бус пхи ламаз делга, марха кхоабилга, валале цкъа мукъагIа хьажий-цIа вахар.

Ислама паразаш дукхагIдараш ислам дунен чу далалехьа хиннача динашкара хьайийца да. Цу динашкара исламага даьннад мархий бутт кхабар, сагIаш дар — гIурба дар.

ХIара дино хьех шийвар мара бокъонца даьла вац, хIаьта вокх диний даьлаш харц даьлаш ба, яхаш. Цу тайппара моллагIча дино шийх тешарашта беш бола хьехам кхыча динах тешараш гоама хургболаш бу. Адамашта юкъе моастагIал дехкилга къаьстта чIоагIа белгалдаьд ислама тIа. Дина-ислам кхайкош бараша «бусалбеи» «керастеи» шин даькъа бекъ беррига нах. «Ислам,—яздаьд К. Марксеи Ф. Энгельсеи, — керастa наха серд, хадданза моастагIал лоаттаду бусалбеи керастеи наха юкъе». Из къорIа хьехам, вай мехкарча халкъий доттагIлен советски идеологена духьала ба. Ислама хьехамга диллача кхалсаг маIача сагал лохехь латт. Саг йоалаярах, йитарах, кхалсаг эсалагIа лархIарах дола шариIата бирсача законаша лай хьала тIа оттаю кхалсаг. Цхьаккха бокъо яц цун, паччахьалкхен гIулакхашца дакъа лаца йиш яц цун, и. кх. дI. Масала, шариIатах товар санна маьхах (урдох) йохк кхалсаг, йиънега кхаччалца истий кхувла, йиитта ший сесаг е бокъо лу маIача сага.

Дезалий а боахама а да маIасаг мара лархIац ислама. Сесаг йита бокъо лу маIача сага, хIаьта кхалсага йиш яц шийна ца везача сага сесаг ца хила. Маьждиге яха йиш яц кхалсага. Нагахьа санна къорIа яххача тайпара, бокъонца бола нах даьлах тешараш мара беце, исламага диллача кхалсаг кхыметтел вIалла саг а яц. Ялсмаленчохь маIача наха кхалнах бегIаб, цхьабакъда кхалнаха маIанах бегIабац. Долче, ислама даькъе яц кхалсаг.

Исламага диллача кхалсага деша бокъо яц, общественни вахарца дакъа лаца йиш яц. Кхыметтел кхалсага каш маIача сагачул диълагIа дакъа кIоаргагIа хила деза хIана аьлча исламата диллача кхалсаг еначул тIехьагIа а маIача сага маьха яц.

Дино йоаккхача тайпара кхалсаг сийдоацча яккхар овлангара денз хийра да коммунизманна тIехьа лоаттабеча къовсаме кхалсагах шийна нийсса бокъо а мах а бола ший новкъост лоархIача сакхетамеча советски гражданина. Вай кхалсага бокъонаш СССР Конституцеца чIоагIъяь я.

Вай Нохч - ГIалгIай республике хIанз а дукха моттигаш я дукха истий кхийла. Масала Ачхой-Мартановски районерча Веселое яхача юртарча Далаков Абукара кхо сесаг я, хIаьта цу юртара Гидамуров Билал, дахача шера 18 декабре шоллагIа саг а йоалаяь, ший хьалхара сесаг Сахрат, ши бер хьа а даьккха эккхае венна хиннав. Цо дIаяха ца тигачул тIехьагIа, айп йоаккхаш йиттар цо цунна. Привольное яхача юртарча Салиховс ялхазза саг йоалаяьй, царех йиъ йита а йита шиннеца вахаш ва из хIанз. Предгорное яхача юрта вахача Ножаев Абусульяна диазза саг йоалаяьй. Йоалаярйитар юридически дIа а ца яздеш, шариIатаца ду.

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

Юртбоахаман продукташ дукхагIа хулга кхашка, фермашка, цонашка деш да

Нохч-ГIалгIай АССР. Каргалински районерча «Красный пахарь» яхача колхозо паччахьалкхенгара ийцай 10 трактор, 6 комбайн, 6 сеялка, кхыйола юртбоахаман техника.

Сурта тIа: колхоза председатель А. В. Билетови (юкъе), комбайнер Г. П. Неберикутьян, комбайнера помощник В. Н. Орлови паччахьалкхенгара ийцача техникага хьожаш боахк.

В. Байдалова сурт **ТАСС фотохроника.**

Шурий-товарни ферман болх тоалуш латт

Дика тоалуш латт Урус-Мартановски районерча «Красноармейски» совхоза 1-ча отделенен шурий-товарни ферман болх. Денгара-денга дегIа доагIаш да деттача доахангара шура яккхар.

ХьалхагIа хIара Iаттагара 9 килограмм шура яккхар дика хьокхам лоархIаш хиннача, хIанз хIара Iаттагара 12—13 килограмм шура йоаккхаш къахьегаш ба фермера дояркаш Скибо Евдокия, Кадиев Тамара, Ярычева Iайна, Каймум Валентина кхыбараш.

Шоаш гIулакх деш долча доаханга хан-ханахь доакъари концентраташи луш дика хьож дояркаш.

Дика балхаш деш ба скотникаш Зубейраев ШахIид, Моштаев Мовлади, Кадыев Iазам кхыбараш. Диййнахьи буси аргIа-аргIагIа доажаду цар доахаш.

Хьайбаш леладереша дика къахьегар бахьан долаш, ферман дерригга а доахан шура луш деце а май ах бетта план 100,9 процент кхоачашйир коллективо. Лакхлуш латт паччахьалкхенна шура дIаялар. Иштта 21—23 мае 7 эзари 5 бIаьи килограмм совгIа шура дIаелар коллективо. Из нормаел дукха а тIех я.

Балха тIа шоаш доаха толамаш кхы дIахо лакх а деш, хьайбай продукташ йоахилга дегIа доаладе аьнна, Партеси Правительствоси вай Даьхен хьайбаш леладархошта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдарна шоай мел бола низ тIабахийтаб ферман коллективо.

Сурта тIа: Кадиева Тамара «Манечка» яха етт бетташ йоал.

И. Плиева тексти, сурти.

Низ макхоачча тоабергба оаха совхоза болх

№ 1 йолча шурий совхоза коллективо, соахкачунца нийсдича, дикка дегIаденад доахангара шура яккхар. ХIанз йоаккхаш йола шура 521 центнерага кхаьчай. Паччахьалкхена шура дIаялара план тIехкхоачашъяьй. ХIаьта а деттача доахах бизза пайда эцац совхозо. Апрель бетта шура яккхара график кхоачашъяьяц совхоза коллективо, хIаьта а, соахка хинначунца нийсйича хIара Iаттагара йоаккха шура 66 килограмм а, соахкарча март беттаца нийсйича 34 килограмм а дукхагIа я укх шера яьккха шура. Дика хьокхамаш даьхад нов. Д. Белюковга хьалхле йолча комсомольско-кагирхой бригадо. Цо апрель бетта план 117 процент кхоачашъяьй.

Цу бригадацара Селиверстова Ольга, Водолазова Зоя, Девицая Раиса дикагIа бола дояркаш лоархIаш ба.

Селиверстовас бетташ 20 етт ба. Дика гIулакх ду цо царна, шура яккхар айде гIерташ. 1958 шера хьалхарча квартале хIара фуражни Iаттагара 833 литр шура яьккхай цо. 1-ча мая цIей тIакхоачаш 1000 килограммал совгIа шура яккхар цо. Дика болх барах Селиверстова Ольгийна ВЛКСМ Обкома Сийлен грамота еннай, республикан дикагIа йола доярка а лаьрхIай.

Цунна дукха тIехьайисаяц Водолазова Зоя а. Укх шера хьалхарча квартале хIара фуражни Iаттагара 780 килограмми 1-гIа май тIакхоаччаш 1000 килограмм совгIеи шура яккхай цо.

Дика къахьегаш я Девицкая Раиса а. Укх шера хьалхарча квартале 732 килограмми, хIаьта апрель беттa, март беттачул 20 процент совгIеи шура яккхай цо.

Цхьабакъда цох кхоачамбеш бац цу бригадацара дояркаш.

Селиверстова Ольгас йоах, — тха бригаде шура яккхар дика дале а, кхы а дикагIа айде йиш яр из. Ала дезаш да, апрель бетта ферме доакъар тIакхахьар хадданза из тIакхухьаш леладаь ца хилар, март бетта кхы а вогIа дар из. Хьайбай продуктивность айярна новкъа хилар из гIулакх. Хьалхарча бетташка цхьайолча дояркаша силос кхоеш лелаяьяц. Бригадирийи зоотехникийи оагIорахьара хила еза контроль хиннаяц доахан кхабара. Моша доакъар кхоачамбоацаш дар доахан дажа дар доахан дажа дахале йолча хана.

Нов. Беликова бригаде хьайбаш ладерий балхашта механизацияьяц, электродойка яц, цудухьа доахан кулгашца детт. Кхийшка тIаьда а бIеха а хул тIоадал Iоуха такалгаш тоадаь ца хиларах.

Совхоза дирекци ладувгIаш хила еза доаяркаша яхачунга. ХIанз, доахан дажа арадаьннача хана, кхийш мукъадаьннад. Эшаш йола механизаци а еш ремонт е еза царна сихха.

Низ макхоачча тоабергба оаха тхой совхоза болх.

Сурта тIа: доярка **Селиверстова О.**

Текст сурти В. ЕВЧЕНКО.

Курски областерча хьажкIаш лелаерашта тIехьа хила

Дика хов Гудермесски совхозерча хьажкIаш лелаерий звеной членаштеи доахан леладераштеи мел лоархIаме я хьажкIий силос, цо мел доккха новкъостал дир дIададахача шера доахан Iангара дахара.

Иштта дика хов царна доагIача тайпара доал а гIулакх а деш къаца хьийгача дика хьажкIий хьувкъам боаккхалург ца хилар а. Шоайла яхье а баха лакха хьажкIий хьувкъамаш дахарна дерригача хьажкIий кхашта дика доал а деш йоккха кийчо яьй совхоза къахьегамхоша.

Цудухьа ба совхоза болхлой Курски областерча колхозникашеи болхлошеи, механизаторашеи юрта боахаман специалисташеи СССР-а берригача юрта боахаман болхлошка даьча кхайкарала раьза болаш а из къоабал деш а.

ДикагIа долча лаьтташ тIа дIайийнай совхозе хьажкIаш. Оасар дохадеш шозза культиваци яьй, 380 гектар гаргга долча кхаш тIа минеральни удобренеш яхкай, 350 гектара тIа хий техад, хIаьта еррига хьажкIаш квадратно-гнездовой сеялкашца дIайийнай.

Масса йолча совхоза отделенешка хьажкIий кхаш звеноашта дIатIачIоагIдаь да. Цу балха болхлой безам дикагIа тIабахийтар духьа юрта боахаман Министерствос мукъабеннаб звеношта хьайоалача валови продукцех 5—6 процент хьажкIаши, 3 процент силоси яла. Планал совгIа баьккхача хьувкъамах доагIар кхы тIа а кхет царна.

Хьийга къа дайна доацилга хоалургда совхоза хьажкIий кхашта дIабIарахьажача. БIарахьажача дог делалуш хоза тоаданна латт кхоалагIча отделенен хьажкIий кхаш (отделенен управляющи Азербиев, агроном Калашников). Цу отделенен звеньевойш Юсупови Ахмадови шоаш кийчдаьд хьажкIаш дIайийна лаьтта, уж дIа а йийна удобренеш а яхкай. ХIанз хьатIаяьннача хьажкIашта макхаш доахаш ба уж.

Цу отделенен коллективо Курски областерча юрта боахаман къахьегамхой кхайкарала жоп луш шоай социалистически декхарашка а хьажа укх шера хIара гектара тIара планах 15 центнер йолча, 30 центнер фуал яьха хьажкIаши, силоса 300 центнери яккха лаьрхIад.

Болхлой беррига низ тIабахийта къахьегаш хиларца теша мегаргва цар из декхар сийленца кхоачашдерг хиларах.

С. ТЕМИЕВ.

ДикагIа вола тракторист

1944 шера волавелар Тутаев Хьамзат трактористал болх бе. Цу хана денз дуккхача тайп-тайпарча тракторaш тIа болх баьб цо.

ДIадахача шера гурахьа керда вIашагIъеллача «Ингушски» совхоза 5-гIча отделене ДТ-54 яхача трактора тIа болх бе волавелар шийн даьй мехка цIавена Хьамзат.

Хьалхарча балха деношка Хьамзата шии болх ларттIа вIашагIболларах ховргдар из тракторага болх байта ховргдолаш волга. Кастта из шийгара гучадалийтар йоккха балха говзал йолча тракториста.

5-гIча отделенен кхашка лаьтта оахаш 110—120 процент дийнахьара норма кхоачашъеш волавелар нов. Тутаев. Шийна ловча тайпара леларгйолаш кийчйора Хьамзата шии машина, бакъда машина ловр Хьамзата-м дацар.

ДоаггIача тайпара машина гIулакх дар, доал дар, шии ханнахьа текущи а капитальни а ремонт елга — цун балха овсарле лакха хургхилард я. Бакъда, Хьамзат цIаккха а декхарийла-м хилац ше доал деча трактора.

ТIехьарча хана суданка яха буц дIайувш вар Хьамзат шии ДТ-54-ца. Из болх а дикача хьокхамашца чакхбаьккхар цо, нормах дIае езаш хиннар 40 гектар мара йоацача 70 гектара тIа буц дIа а ювш.

Укх деношка йол хьакха кийчъяь ХТЗ-7 яха зIамига трактор ялар Хьамзатага.

— Массайолча маркаех тракторaш тIа болх баьб аз; бакъда, яр мо зIамига ярг-м хIанз мара кхаьча яц са бе — йоахар ше трактор хьаэцаш опытни тракториста. — ХIама дергдац мухаш-м ергьяц Iа сога йолча хана-м, нормаш-м аз йоахийтаргья хьога.

Опытни тракториста Тутаева Хьамзата дешаех теша дог доагIа.

М. КОТИЕВ,
«Ингушски совхоза техник-строитель.

Гидуаргашта оасар даь баьннаб

Укх деношка гидуаргашта оасар даь а баьнна, шекар доаккхача свеклашта мугIарашта юкъе а хьажкIашта а оасар де болабаннаб тха отделенен болхлой. Болх дикагIа вIашагIболларца а, дикагIа хьокхамаш дахарца а белгалбаьнна ба ИбрахIамеи, Гуражева Юсапеи, Дзахгиева Хамидеи, Хамчиева Увойсеи, 70 шу даьннача Картоева Бексолтаи звеноашцара болхлой.

Дог тийша хила мегаргва цар шой декхараш кхоачашдарг хиларах, хIаьта хьажкIий хьувкъамаш кхедарца отделенен доакъара лард а чIоагIъелургья, животноводствон продукцей овсарле лакхъе вIаштIехьа а даргда.

А. АХИЛЬГОВ,
«Ингушски» совхоза 5-гIча отделенен агроном.

Ялаташта дика гIулакх ду

Шоаш дIадийнача ялаташта ханнахьа гIулакх делга дика вIаштIехьа даьккхад Красноармейски совхоза итталагIча отделенерча къахьегамхоша.

Отделене хьажкIаш дIайийнача 1100 гектар дола лаьтта макхаш даьха даьннад, хIаьта цох аханел дукхагIа долча лаьтта культиватор а тоkхаяьй. Гидуаргашта макхаш даьха а культиватораш тоkхаяь а баьннаб отделенен механизатораш.

ДIадийнача ялаташта гIулакх деча хана агротехника яхар диззаь чакхдоаккхаш а балха боарамаш тIех кхоачашдеш а ба трактористаш Минкаилов, Халидов, Гисаев.

Ханнахьа а дика а деча балхашца Iалашду тха отделенерча къахьегамхоша шоай ялаташ дика хьувкъилга.

Сакъердаме экскурси

Укх деношка Грознерча партийни курсий ладувгIархой Грозненски района 1 мая цIерахча колхозе хилар экскурсе баха. Экскурсес лийрхIар дешабагIарий теоретически дешар практикаца чIоагIдар дар. ХIаьта из дика кхоачаш а хилар: юрта боахам масса оагIонашкахьара дика дегIабена колхоз я из.

Курсанташта боахам дIахьокхаш царца лийннача колхоза председатело нов. Таловеровс дог айденна дувц шии колхозах. Цу боахамо 1957 шера 7-миллион сом пайда белар. Дика вIашагIбеллаб цигара болх. Боккъала дика я цун фермаш, сомийи комсийи бешамаш. Ялатех дизза да цун кхаш.

Нагахьа санна машинашта ремонт е езе, гIишлонаш тоае езе колхозе йолаш я механически, столярни мастерскеш.

— Укх шера кхы а тоалургба тха боахам, — дувц нов. Таловеровс. — ХIанз тхога тхоай доалахьа йолаш тракторaш, комбайнаш кхыйола машинаш я.

В. БОГАТЫРЕВ.

(Йистедоалар.).

Цхьайолча партийно-советскии судебно-следственнии органаша кIезига теркал деш да дукха истий кхувлилга. Шиъи кхы дукхагIеи истий кхувларах уголовни бехктокхаме эзавац цхьаккха саг.

Талхача наха ювгIача боанга чу цхьаь цаI йоI е кхалсаг эккхаргйоацаш низ мел кхоачар динза даргдац. Кхалнах дIакхетабе беза шариIата маьрел царна а цар берашта а духьала хиларах. Республикан массайолча районашкеи юрташкеи лер тIа даккха деза саг маьре яхарахи, йоалаярахи, йиттарахи дола гIулакхаш дIаязделга.

Кхалсага хала а сий доадеш а гIулакх да маьрцIаьша нус чулатта Iу санна лоархIаш дола Iаьдал. Духьале йоацаш маьрцIаьша аьннар де дезаш, царна тоамбар де, гIулакх де дезаш хул из. Нагахьа санна сесаг цу «декхарех» ца лоархIайойя а цаховш а маьрцIаьшта тоамбар ца дойя а, из во сесаг я яхаш ювца йоаккх, маьрага из йитийта гIерташ цIур бехк юкъе. Из бахьан долаш каст-каста истий буташ моттигаш нийслу.

Кхелехьа маьре ахийта моттигаш а я, хIаьта цудухьа йиIигаш даьша школе деша а ахийтац. Цунца мара кхетаде йиш йолаш дац республикан юкъерча школай, 8, 9, 10 классашка 208 нохчийи гIалгIайи йоI мара дешаш ца хилар царех 170 йоI Грознеи, МагIалбикеи, Наьсарен районеи ягIа. Урус-Мартановски районе 8—10 классашка дешаш цаI мара нохчо яц, Ачхой-Мартановски районе 5—7 классашка дешаш 258 нохчийи гIалгIайи бер да, царца 20 сашка — 2 йиIиг. 8—10-чеи классашка цхьаккха нохчийи гIалгIайи йиIиг деша ца ягIача Курчалоевскии Гудермесскии районашка кхы а вогIа да гIулакх.

Советски общественноста машар хила йиш йолаш гIулакх дац из. Республикерча партийни организацей, къаьстта комсомола гIулакх да мамогга дикагIа хьехама, дина духьалара Iилман болх лелабар, берригa лоаман маьхкарий исламах доахкача воча гIулакхех юхедисараштa дайманна а кIалхарбахарна. Цхьаь цаI нохчийи гIалгIайи йоI йиса йиш яц школе ца дешаш.

Динахи бакъдоацачохи тешилга хIанз а долаш хилар хьахьокх нохчийи тIалгIайи кхалсаг шии даь цIагIа а маьра цIагIа а нийса бокъо йолаши шии мукъахи ца хиларо. ХIанз а, хийра нах чуболча хана, маьраца цхьан истола юхе Iохац сесаг, бер кара эцац. ХIанз а дукха маIанах ба хи тIара хи ведар я, бер хьаста, сесагаца цхьана кино, театре, беша, кхыйолча общественни моттиташка баха доастама хеташ. Эггара халагIа дола балхаш кхалсаса ду.

Цу айпеча гIулакхашта юкъера а баьнна дуккха а нохчийи гIалгIайи кхалнах доккхача, сакъердамеча вахара юкъе баьхка бIаргабайча дог гIоздоал. Шии дикагIа бола маьхкарий СССР Лакхехьарча Советеи Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советеи депутаталла хержаб нохч-гIалгIай халкъо массава раьза а волаш. Царца ба — ворхI шера йолча Шаьларча школан директор Езиева Селима, колхозхо Эльбиева Хавра, цIи хеза дояркаш Эльмурзаева Зайнап, Тельхигова Зинаида, Гогиева Эсет, птичница Хункарханова Кока, иштта кхыбараш а. Шоай йишийца — эрсий кхалсагаца — цхьана массайолча районашка бригадиралла, школашка хьехархойла балхаш деш, партийнии советскии органашка балхаш деш дуккха а нохчийи гIалгIайи кхалнах ба.

ХIанз лоаман 23 йоI деша ягIа Грозненски мехкдаьттан институте, республике йоацаш кхычахьа медицински институте деша ягIа 22 йоI, — 8 — университете, 5 политехнически институте.

Нохч-ГIалгIай республикан хьалашка нохчийи гIалгIайи кхалсаг къахьегамеи политическии вахарца хьинаре дакъалоацаргдолча кхетамца хьалкхийтарна тIехьа къаьнача замах юхедисараштца лоаттабу къовсам партийнии советскии, ерригача общественни организацей керттерча балхех болх ба.

Республиканна хьалхашка латта декхараш кхоачашдарна динза даргдоацаш да къахьегамхой коммунистически хьехамца хьалкхебар чIоагIделга, еррига вай интеллигенци цу лоархIамеча балха юкъеозилга.

Дингахьа уйла лестараш эггара дукхагIа хул Iилман-хьехама болх эсала латтача, Iаламахи обществохи бола кхетам дIабоаржабелга шии керттера чулоацам болаш йола Iилман-дина духьалара пропаганда ца лелаеча.

Iилманна духьаларча, дина идеологена духьал къовсам лоаттабу Коммунистически партес идейни хьисапе пропагандан дIакхетабара наькъаца. Низаца, приказаца бе йиш яц из болх. Дина духьалара пропаганда ха а ховш хьаькъалца лелае еза, тешаш барий сий цхьанна тайпара доа а ца деш. ЧIоагIа лоралуш къувса деза дина уйлашца, — яьхад В. И. Ленина 1918 шера, — цу къовсама доккха зе ду динах тешарий сийдоадаро» (В. И. Ленин, Соч., т. 28 оагI. 161). Моттигера хьалаш, къамий Iаьдалаш, наьха кхал-маIа хилар, воккха-зIамига хилара лоархIаргдолаш бола кIоартгача идеян къовсам ба лелабе безар.

Вай сийлахь — воккхача хьехархочо В. И. Ленина яздаьд: «... дина духьаларча пропагандах лаьца тайп-тайпара материалаш яланза яргьяц адамашта, вахара тайп-тайпарча гIулакхех дола бакъдараш довзийтанза даргдац царна, царга теркам байтар духьа, дина набарах уж сомабахар духьа, масса оагIонтахьара, мичча тайппара уж хьакхетабар духьа, иштта кхычар духьа а мичча бесса ваха а дегIалваха веза царна. Эггара кертерадар... динах долча дешашцара гIулакхаш хьакъкъалца леладе а динех дувцар хьакъкъалца дувца а харца геттара тIехьабисача нахага теркам байтар да» (В. И. Ленин, Соч., т. 33, оагI. 204). Цу чIоагIача дешаех боалл дина духьалара — Iилман ерригача пропагандан чулоацам. Беседаш, докладаш, лекцеш ешилга, тематически сайренаш, хаттараши жопаши тела сайренаш, Iилма-довзара литература дешар, дина духьалара — Iилман литература арахецар, выставкаш вIашагIйоххар, кинофильмаш хьокхар — уж я, гаьнна кхоачамбеш еце а, наьха дега чу йижа низкхоачаш хиларца йовзаш йола, дина духьаларча пропагандан тайп-тайпара формаш.

Декхар да, масса тайпара идейни хьехам а луш, шоай сакхетам дина идеологех юхедисарашта хIанз а кIалхар баланза болча советски наха ше мара кхы доаца Iилманца дуне довзар — марксизм-ленинизм — Iомаярна новкъостал де. Цу гIулакхо новкъостал дергда вай республикерча къахьегамхой творчески низаш дIахо а даржарна.

Иса ШАИПОВ,
Нохч-ГIалгIай историн, метта, литературан Iилма - тохкама института историн сектора заведующи.

Москва. 1958 шерара Ерригсоюзни юртбоахаман выставка.

Сурта тIа: 500 килограмм айеш йолча «СШР-0,5» яхача Ухтомске цIерахча Люберецки заводо яьча холаш деча шарнирно-рычажни машинан механизмаша беча балхага хьожаш боахка экскурсанташ. Цхьан саго (тракториста) лелаю машина.

Н. Кулешова сурт **ТАСС фотохроника.**

Республикера дикагIа йола свеклаш лелаю бригада

Республикерча дукхагIа болча свеклаш лелаеча болхлошта йовзаш я Ачхой-Мартановски районерча «Лермонтовски» совхозе 5-ча отделенен нов. Чинхоев ЯрагIи бригадир вола шекар доаккха свеклаш лелаю бригада.

Бригадо доалдеш, апрель бетта хьалхарча деношка дIайийна, 40 гектар свеклаш я.

ЯрагIи дIаяхача хана свеклаш лелаяра опыт йолаш вацар. Бакъда, уж кхеяр, уж хьувкъийтар Республиканна мел эш а, из мел лоархIаме да а дика кхетадеш-м вар из.

Свеклаш, дIайийнаяр кхай дIоаххал даьха цаIаш мугIарч мара доацаш.

Хьинар долча, ше караийцача балха бизза лоархIам беча бригадира май бетта 17—19 деношка пхоргIа мугIарч а дахийта, квадратно-гнездови способах свеклаш дIайийча санна нийсдир свеклай кха.

Свеклаш дIаелехьа бригада болхлоша эзар тонн кхо диллар кхай тIа.

Свеклаш дIайийначул тIехьагIа кхо бIаь тонн дохкаденна кхо диллад бригадо кхай тIа.

Бригадерча болхлоша доал дарга хьежжа дика тIаяьлар свеклаш.

Хьалхара оасар 8-ча мая доладир бригадо. Цул тIехьагIа рядашта юкъера оасар а даьд болхлоша.

ХIанз бригадан болхлой, йиъ звено, свеклаш нийлхъяь йистеяьннай.

ДикагIа болх барца белгалъяьнна я комсомолец нов. Талтаев Абой 12 болхло юкъе вола звено.

Дийнахьа 0,06 га свеклаш нийлхъе езача, 0,12—0,15 га, вешта аьлча, 200—250 процент норма кхоачаш а еш, свеклаш нийлхйора нов. Талтаев Абой звеноцарча мехкараша Сальмурзаева Тамарас, Сальмурзаева Жарадата, Абдулхажиева Лизас, Расуева Ровзана, Сальмурзиева Зояс, иштта кхыбараша.

Хозал бIарахьежаргволаш тоаенна латт шекар доаккха свеклаш.

Дукха ха йоацаш Назрановски, Малгобекски, Курчалоевски, Гудермесски, Надтеречни, ужжамо кхыча районашкара хьаший баьхкабар «Лермонтовский» совхоза 5-ча отделенен шекар доаккха свеклаш лелаерий балха опытага хьажа.

ХIара гектара тIера 500 центнер свеклаш яха лаьрхIа я нов. Чинхоева ЯрагIе бригада.

— Вай республике керда йолаяь культура шекар доаккха свеклаш махулла дикагIа хьувкъийтар доккха сийлахь гIулакх да. Тхой махулла свеклаш дикагIа хьувкъийтарна къахьегаргда оаха, — аьлар «Лермонтовски» совхоза 5-ча отделенен овощеводчески бригадан бригадира нов. Чинхоев ЯрагIе.

ГАЛАЕВ Хь М.

Ялаташта гIулакх дареи йол хьакхареи балхаш дIадоладаьд

«Назрановски» совхозе дика деш да бIаьсти дIадийнача ялаташта макха баккхареи культиваци яреи балхаш. ВIашагIйохкаш я оасар деши дIадийнача ялаташка хьожаши хургйола звенош, дIадекъаш латт цар балхаш дергдола кхаш.

Къаьстта дика лел из гIулакх Аьлти-юртарча отделене. Цига, хьажкIаш кхеяра гIулакх дика довзаш болча нийсбеннача къонахаша Сагов Бекмарзас, Мальсагов Iаддал-Мажита, кхыбараша дош делар, кагийча наьха звенош вIашагIа а ехка, шоашта кхаш хьа а ийца хьажкIаш хьалкхее. Из гIулакх ерригача отделенешка чакхдаргдолаш да.

Дика дIадоладаьд совхозе доакъар Iалашдара гIулакх а. ХIара отделенена дIаденнад ше-шии цоний доакъош. Аьлти-юртара, Iаьли-юртара, Яндрера отделенеш йол хьакха араяьннай. Арайовлаш я кхыйола отделенеш а.

Бакъда, доакъар Iалашдара гIулакха е еззача тайпара терко яьяц совхоза хьалхле лелаераша.

Совхозо укх шера хьакха езача 4 эзари ах эзари гектар гаргга йолча цонех 2 эзари цхьа бIаьи гектар говрашца лелаеча косилкашца хьакха езаши, ялх бIаь совгIа гектар мангалца кара хьакха езаши я.

Тахан йол хьокха 35-нел кIезигагIа йоацаш говрашца лелаю косилкаш эш совхоза. Царех шиъ йолаш я йоах, бакъда, яхилга мара хьагуш цхьаккха а яц. Цхьа бIаьи ах бIаьи мангал эш кара йол хьакха. Цхьа мангал бац совхозе.

Йол хьокха ха тIакхачарга ца а хьежаш шии ханнахьа е езар цунна кийчо.

Косилкаши кара йол хьокха мангалаши шии ханнахьа хIана кийчдаьдац оаш, аьнна шийга хьаттача совхоза директора нов. Костюка йоах, — республике а респотребсоюзе а йоаца косилкаши доаца мангалаши оаха мичара дахьаргда. Тхоашта уж эшаш хилар а вай республике уж ца хилар а НГIАССР-а Юрта боахама Министерствога дIахайтад оаха.

Совхоза цонаш тракторашца йол хьакха дика аьттув боацаш гувнаши босенаши йолаш я. ХIанззехьа а косилкаш Iалаш ца йойя совхоза доакъар Iалашдара гIулакх юкъах диса мегаш да.

Цу дерригача кхоачам боацарий е еззача тайпара уйла а яь, совхоза хьалхле лелаераш доакъар Iалашде сихонца оарцагIа баха беза ССКП Наьсарен Райкомои райисполкомои.

Боккха хьувкъам баккхара къовсам лелабеш

Юкъерча ханара саг ва «Ингушски» совхоза Инаркъерча (Советское) отделенен № 1 йолча хьажкIаш лелаеча звеной хьалхле лелаю Яндиев ИбрахIам. Балхах дика кхеташ а нагаха болх байта ховш из хиларца юххьанца денз дика вIашагIбеллар цо шии 15 саг волча звеной болх.

ИбрахIама звенос доал деш 52,5 гектар хьажкIаши, 24,4 гектар гидуаргаши, 5,6 гектар шекар доаккха свеклаши я. ИбрахIама дика йоакхо йирца хьажкIашта а гидуаргашта а шии ханнахьа шозза макха баьккха а культиваци яь а йисте баьлар уж. ХIаьта хIанз шоаш доал деча гидуаргаштеи, кхыча звеношта новкъостал деш кхы 8 гектараи оасар даь яьннай ИбрахIама звено. Йисте баьннаб уж шекар доаккхача свеклашта мугIарашта юкъера оасар даь а.

— ХIанз эггара сихагIа дар хьажкIаш оасарах кIалхара йоахалгеи, свеклаш нийлхъелгеи да тха, тIаккха-м паргIатагIа хургдар тхо, — йоах ИбрахIама.

Дийнахьа шиъ-шиъ-ах норма ца йоаккхаш цхьаккха саг висац цун звеноца, цудухьа теша мегаргва кастта уж балхаш даь а уж йисте барг хиларах.

Ханнахьа балха арабовларца, хьабеш бола болх дика барца а къаьстта белгал баха беза ИбрахIама звеноцара Яндиева Тамареи, Точиева Хьайбии, Яндиев Iусмани, Котиев Золотхани, Яндиева Натифаи.

16 центнер мара норма йоацача 25 центнерал чухнахьа боацаш хьувкъам хIара гектара тIара баккха декхар тIаийцад звенос, хIаьта гидуаргаш 10 центнерал чухнахьа боацаш а.

Сийленца из декхар цар кхоачашдерг хилара шеко яц.

С. КОТИЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Францера хьал

Корсикера мятеж

ПАРИЖ. (ТАСС). Фашисташа республиканна духьал баьча тийшабалха кхерам кхы а чIоагIагIа чIоагIбелар Корсике хиннача событешка. Подрывни низашца дIакхийттача парашютистий отрядаша хьалаьцар Корсикан кертерча городерча — Аяччо яхачара префектуран помещени, цу портови города административни учрежденешта йизза контроль а оттайир. Париже хьакхаьчача сведенеша яхачох, острован кхыйола городаш хьалувца а гIерт мятежникаш. Аяччо яхача а кхыча моттигашка а яьхкай «общество кIалхара яккхара комитеташ» яхараш. Цу ерригача операцешта хьалхле лелае Алжирера ше къаьсттача самолетаца Аяччо венав Парижера ведда вола Къаман собранен депутат, аьрдехьара радикал Арриги яхар. Алжирера самолетаца Корсике кхаьчав Салан яхача инарала викал а. Еррига Корсика мятежникашта бе яхар кхерам болаш я. Островаца бола фецара а телефонацара а бувзам бохабаь ба.

Корсике хинна гIулакхаш дувцаш правительствон заседани хилар. Из заседани хинначул тIехьагIа къамаьл даьча министрий совета председатело Пфлимлена нахага дIакхайкадир республиканна тIа цIенхоштта кхерам латт. аьнна.

«Тахан дика гуш да, тувлабаьча французий группо, закона духьал а яьнна, вай общественни кортамукъаленна кхерам тIатесса хилар... —, аьлар цо. — Шоах къайла дахьа бокъо яц са метрополи а кхераман чу хилар». Пфлимлена аьлар, паччахьалкхено соцам баьб «Общество кIалхара яккхара комитета» беррига членаши Аяччо яхача переворот еш дакъа лоацаш мел хиннараши хьалаха а таIазар де а, аьнна.

Корсике хинна гIулакхаш сатем боабеш дола хIама хилар белгал ду Французски коммунистически партен заявлене тIа а. Цу документа тIа йоах, Алжире яьр санна переворот Аяччо а яьй «фашистий бандаси законах йолча правительствона а къамана а духьал болча эскара кIезигача мятежникашеи». «Аяччо хиннача гIулакхаша чIоагIду, — йоах политбюрос, республикана духьал баьккха тийшаболх шерра баьржа хилар, Франце тIема диктатура оттае планаш яь хилар».

Алжире переворот яьчул тIехьагIа, правительствон Iаьдало хаьдда хIама даь ца хиларах Аяччо а переворот хинна хилар белгал а доахаш, политбюрос дIакхайкаду, коммунистически партес правительствогара шиш мел бола низ тIабахийта тийшаболх тоIабелга дIадехаш хилар. «Цо иштта тIахьех социалистически парти, кхыйола демократически партеши группаши кортамукъал котъяккха хиланза даргдоацача, цхьана де дезача гIулакхий дош чехкка дувца. «Правительство дукхагIа мелагIа мел хул, — яхаш хьех политбюрос, — фашисташца лоаттабеча къовсаме боккхагIа бехктокхам тIабуж халкъана».

Политбюрос дIадийхар парламента депутаташ хилар бахьан долаш депутаташка Сустелага а Арригага а хIама ала йиш йоацаш хилар дIадаккхар, хIаьта иштта фашисташта духьал митингаши демонстрацеши елга соцадаь хилар дIадаккхар а.

Иштта дувцаш, дIакхайкадир къахьегама ерригъюкъара конфедерацен Бюрос а. Цо тIахьех беррига къахьегамхой фийла хила, тийшаболх берашта духьал деррига низаш вIашагIтоха а йоах мехка ерригача организацешка.

Аьрдехьарча социалистически союзо а правительствогара иштта дIадех тийшаболх лелаберашта духьал хаьдда хIама дар. Цо йоах, метрополена духьал тIемца гIетта агресси юхатоха халкъа низех массадолча тайпара пайда эцаргболаш кийчъяла декхарийла я правительство.

Французски авиацес туниски территоре тIа бомбаш еттар

ПАРИЖ. (ТАСС). Французски тIема самолеташа Ремадан района атака йир яхаш, тунисски статс-секретариата информацен дешай хоам хайтар Франс Пресс агентствос. «В-26» яха бомбардировщикаши истребителаши, вIаштIехь-тIехьа йоагIаш Алжирера хьа а ухаш, Ремадера къилбаседенгахьа 40 километрага кхоачача, массехк километр шера йолча территорена бомбаш а йийттар, дов а дир», йоах цу хоама тIа. Цу хоама тIа белгадоах, боамбаш тарах цхьан стройканеи санитарни автомобилаштеи зе даьд яхаш, Ди делкъийга кхоачаш цIаькха а бомбаш йийттар.

Тунисски официальни хоамех лаьца, Франс Пресс агентствос дIахойт Тунисе массанахьа а чрезвычайни положени дIакхайкаяь хилар.

Туниса тайп-тайпарча районашка Iалаьмате сов чехка французски эскараш мехка чура арадахар дIадехаш манифестацеш хилар. «Нео-дестур» яхача партен инициативах ерригача городашка «фийла хилара комитеташ» хьаяьй.

Германски Демократически Республика. Говзалца хьаь кхоалагIа советски Лаьттан спутник урагIъяхийтар делкъийга перерывах дувцаш боахк. «Электроаппарате-Верке» яхача берлински завода инструментальни цеха болхлой.

Хессе сурт — Центральбильд

Китайски Халкъа Республика. Харбинера Электромашиностроительни завод — мехка хIанзарча предприятех цаI я. Укхаза хьаю электростанцешта эша йоккхий автоматически гидрогенератораш. ХIанз кхы а шеръеш латт из предприяти. Реконструкци яь яьнначул тIехьагIа 25 эзар киловатт мощность йола паровой турбинаши 100 эзар киловатт мощность йола гидрогенератораши хьаечарех керттера предприяти хургья цу заводах.

Сурта тIа: 25 эзар киловатт йолча паровой турбинан ротор кийчъеш я.

Дун-Дэ-ина сурт (Синьхуа агентство).

Францен демократически низаш мятежникашта духьал гIайтта да

ПАРИЖ. (ТАСС). Корсике хиннача переворото чIоагIа эгIаза йигай Францен демократически общественность. Деза ди доллашехьа а, партийни, профсоюзни, общественни организацей помещенешка болх ба кхехкаш. Цхьайолча организацеша шоай членаш тIахьийхаб цхьаккханахьа ма гIо а подрывной низашта духьал отта кийча хила а, аьнна.

Просвещенен болхлой федерацеси хьехархой къаман объединенеси цхьана вIашагIкхийтта заявлени араяьккхай берригача къахьегамхошца цхьана хьашдолча гIулакхашца, кхыметтел ерригъюкъара забастовка ярца а, республика лорае шоаш кийча хиларах. Цар шоай членаш тIахьийхар къаьстта фийла хила а хьаштдолча хана кийча хила а.

Иштта ший членаш тIахьийхар ВКТ-на юкъе йодача печата предприятей болхлой федерацес а.

Къахьегама Ерригъюкъарча конфедерацена юкъе йолхача железнодорожникий профсоюзаша дIакхайкаду, «Францен машин-наькъаш республикана гIулакх деш хургда», яхаш.

Французскии тунисскии эскарашта юкъе хинна дов

ПАРИЖ. (ТАСС). Франс Пресс агентствос хьахойтачох, Туниса информацен дешай статс-секретариато араяьккхай Ремадан районе дола французски эскара Ремадан къулбехьан-малхбузен оагIонгахьара Бир-Камбан сунат караерзае гIерт. Из сунат лораеш долча тунисски эскара дов доладир цар, тунисски эскаро цу сахьата дов юха а дир.

Агентствос хьахойтачох, Ремадан районе французскии тунисскии эскарашта юкъе хIанз а тIом латт.

Туниса кхыча мехкашцарча гIулакхий статс-секретаро Садок Мокаддема французски посольствога дIакхайкадаьд «Ремаде латтача французски эскараша леладеча гIулакхашта» хаьдда шоаш духьал хилар.

Ремаде хиннача гIулакхашца дувзаденна «Нео-дестур» яхача партен политбюро кхайкар ший организацешкеи Туниса дерригача халкъаги фийла хила а даьхен суверенитет, даьхе кхерамах лорае кийча хила а тIахьехаш.

Политбюрос аьлар, цхьадолча даькъе, «республикан территори халкъа лоIамегIа а йоацаш дIалаьцача французски эскараша леладеча тийшабалхаша цIенхоштта, кхераме хьал тIаоттадаьд», яхаш.

Политбюрос оарцагIа довла тIахьийхар республикан халкъа деррига низаш.

Нохч-ГIалгай исторен, метта, литературан Iилм-тохкама институте

Нохч-ГIалгIай исторен, метта, литературан Iилм-тохкама институте кхыбола бийха баьхка нах юкъе а болаш, Iилманхой совета заседани хилар.

Заседане Эса чIожа археологически экспедицес даьча балхех доклад йир СССР-а Iилмай Академен материальни культуран института директора заместитель волча профессоро Е. И. Крупновс.

Нов. Крупновс, экспедицен корадаь материальни культуран памятникаш, бронзови браслеташ, булавкаш, гизгаш, иштта кхыдараш хьа а хьокхаш, Эса чIожа баьхача наха 4—5 эзар шу хьалха денз Европе а, Азе а, Африке а даьхача къамашца культурни бувзамаш леладар белгалдаьккхар.

Докладчико белгалдаьккхар Кавказа а къаьстта нохч-гIалгIай къаман а культуреи истории довзарна Эса чIоже деш дола археологически оахкамаш, Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар.

Заседани хаддаш къамаьл даьча Нохч-ГIалгIай исторен, литературан Iилм-тохкама института директора нов. Саламовс аьлар: «Материальни культуран памятникаш къамий истори Iомадарна. боккха лоархIам болаш да. Институт из болх дIахо йодача хана махулла дикагIа вIаштIехьбаккха лаьрхIа я».

ГАЛАЕВ ХЬ. М.

Хьамзат Осмиев

ХЬЕХАРХО

Дувцар

ЧIОАГIА хозача метте уллар школа. Лакхача шув тIа ягIача школен корех арахьежача дукха хIама бIаргагора: голаш а етташ, сатийна тайжаь дола ГIалми, цу хил дехьа бIарг ма кхоачча дIаяда колхоза шаьра аренаш, гаьнна гIола бодача новкъа, кIур а тувсаш юкъ-юкъе, лерга нIана боаттIабе санна, цIогIа а тохаш тIехъювла цIермашинаш, цIаккха шоай кертах хьерча кIай чоалба хьа ца йосташ дагIа уж лакха лоамаш.

Кхо шу дар берашта гIалгIай мотт хьехаш цу школе Товсари йола. Сома Iаьржа керта кIажараш а йолаш маьлхо цIока доагадаь хьатара бос а болаш, Iаьржа бIаргаш а долаш лакхача дегIара йоI яр из. Кердадар лохаш, хьехархой коллективаца, кхыметтел берашкара гучадувлача гIулакхашца Iомалуш хьаденадар ер кхо шу.

ЦIаккха а озабезам ца беш, доаггIар оалаш а, деш а яр Товсари. Цо доал деш хиннача ворхIлагIча классе дагIача береша баь ца Iеш, школе деша мел дагIача береша а шиш бора цох.

Чакхъэккха йоаллаш санна бIара а хьеже.

— Хой хьона Iайха даьр фуд? — оалар цо харцахьа хIама даьча берага

— Харцахьа даьд аз.

— ДIахо йоадача хана де дезар фуд хой хьона?

— Хов

Товсаре бехк баьккхаьча берах кхы цIаькха бехк баккха безаш хилацар. Береша а юрта бахача наха а сий деш, школерча берригача хьехархоша дика хьехархо лоархIаш яр из.

Балха а, юххьанца санна йоацаш, хьакхашта яьннаяр.

Товсаре хьехача урокех береш дика кхетар. Цхьаь-цаI сов дош юкъе доацаш, шакIа санна цIена цо лебеча метто, доаладе деззача доаладеча масалас, ловзача кого, лостадеча кулго боккхача низаца тIаувзар берий уйлаш — кхыметтел эггара аьрдагIа лоархIаш долча береша а тIехь, цхьаккха дош ца тувладолийташ ладувгIар цун урокага.

«Дика кхийттай-кха со берашца бе безача балхах»,—яхаш каст-каста дагаухар Товсарена, ший дагахьа цох доккхал а деш. ХIаьта а...

Цкъа ший классе деша дагIача берий даьй вIашагI а техаь, берий говзалаш царга дIахьокха дагалаьцар Товсаре. Пьеса оттаеча метте ловза ховргдолаш а, дагахьа дика стихотворенеш ешаш а, илли доаккхаш а, говза халха доалаш а, кхы тайна говзалаш йоахкаш а береш дукха дар цо доал деш йолча ворхIлагIча классе.

Гаьннара бIарга Iунал делга ма ра ше кхы хIама ца деш, программа оттаелга а, даьшка дIахьокхаргдола ловзараш кийчделга а, даьй тIахьехалга а — из беррига болх берашка шоашка чакхбаккхийта лаьхIар хьехархочо. Берашта юкъера цхьа саг белгалве везар доллача хIаманна а бехк токхаме хургволаш. Мала хержача бакъахьа хургволтеш, аьнна, уйла йица, Фарижет дагаехар Товсарена. Фарижет бакъахьа хила мег», аьнна, уйла соцайир цо эггара тIехьа а.

Соахка, ялхлагIча классе деша ягIача хана, цхьа контрольни болх книжка тIа хьежаш язбе гIерташ йоаллача бIарга а яйна Фарижетагара ше книжка хьаэцар а, укх шера, дIаяхача четвертах, урок Iома а ца еш, урока жоп дала гIоттаяьча хана еррига еха а ехаь, хIама хьаала а ца могаш цо «шиъ» яьккхаь хилар а диц-м деннадацар Товсарена. ХIаьта а из болх Фарижетагара дика чакхбоаккхалург хиларах дог тийшаь яр хьехархо. Берашта юкъе болх дика вIашагIболла ховш а, цо аьначунга береша ладувгIаш а яр Фарижет.

Эггара хьалхара урок йисте а яьнна садаIа арахийцаьдар береш. Коа юкъе а уйча а делаш, ловзаш лелар дешархой... ШоллагIа йола урок йолалулга хьахойташ, берашка классе юха чугIо, аьнна гургал техар. Iайшети Миновсии уллув а йолаш, классе дIачуйода Фарижет юхасоцайир Товсаре.

— Фарижет, — аьлар цо йиIига балам тIа кулг IотIа а диллаь, — тахан урокаш йисте яьлча, чу ца а йодаш, канцеларе хьачу оттала, гIулакх да са хьоца.

Йист ца хулаш классе дIачуяхар Фарижет. Цхьа эзар дагадехар цунна. Фу хиннадол — хьогI? Фу ала йоал — хьогI? Классанна доал деш йола хьехархо кхайкарна дола бахьан лохаш дагалаьцар цо бIарччача кIиранна мел даьр, во а дика а классе мел хиннар. Цхьанна хIаман тIа а уйла сацацар. «Кхычарга цхьаннега ца кхайкаш, сога хIана кхайкал-те из?»...

Саррахьа, пхелагIа йола урок йисте яьначул тIехьагIа, береш чудахарга хьежаш кIезига сабар а даь, канцеларе наIарга яхар Фарижет. Дагадехар Фарижета хьалхагIа цIаькха а ше канцеларе хилар. Из дар хIанзчул диззаь ши шу хьалха, ер пхелагIча классе ягIача хана. Укханца цхьан парта тIа вагIаш хинна Махьмуд цискаш а Iаьха, географе урок юкъе кхаьччача гIолла, берашта эгIаз а ваха хьехархо араваьнна ха яр из.

— Цискаш а Iаьха, Махьмуд вар урок йохаяьр — аьлар Фарижета цу хана, дешара гIулакха тIавиллаь хиннача Iаббаса шийга ма хаьтте а. Цу хана денз кхы цкъаь — цкъа канцеларе хиннаяцар из. ХIаьта хIанз?

ХIанз канцелярен наIарга тIакхоаччача хана, кхыметтел шийна а хьахозаш, сихденна детталора Фарижета дог.

Тата сага дIахазар кхераш санна, шорттига пIелг техар канцеларе наIарах.

— ХIаа, хьачуйола, — аьнна чура юха йист хилар Фарижета гIарах йовзаш йола цхьа кхалсаг.

Школен формехь йолча ший зипа коча тIа улла лоа санна кIайча кисе кач кхы цIаькха а нийс а баь, юхьа тIара тов санна цIий а енна, дIачуяьлар Фарижет ниI, хьа а йийлаь. Дивана тIа Iохайна ягIар Товсари. Фарижета ираза, кхы цхьаккха а саг вацар канцеларе.

— Хьайола, Фарижет, Iоха укхаза, — аьлар хьехархочо, ше ягIачара кIезига дIахо а хайна.

— Ховргьяц со! — аьлар, хьехархочоа юхе Iоха карах ца доалаш, Фарижета.

— Iоха, аз ма яхий хьога! — аьнна, цIаькха а Iоха еза моттиг кулгаца хьа а хьекхаь, Товсаре аьлча, Фарижет Iохайра.

Хьехархо дивана тIа кIезига оагIора яьнна ягIар, хIаьта дешархо ший дегI нийсса ура а кхоабаш, кулгаш ший гонаш тIа IотIа а дехкаь, когашта бIара а хьежаш ягIар.

— Со хьайга хIана кхайкай хой хьона?

— Хац даьра сона-м, — аьлар Фарижета хьехархочунгахьа дIа а йийрзаь.

— Со хьога кхайкай хьона цхьа болх тIабилла.

— Товсари, дукха а ма дий вай классе береш... Цу дерригача берашта юкъера къоаста а яь, сона хIана бул Iа из болх тIа?

ТIаккха дог чIахка а денна, кхы къамаьл дIа ца долуш йисар Фарижет.

— Де дезаш дола юкъара гIулакх дика вIашатIдолла ховрг-долаш а, хьайна тIабиллаь болх тешшаме чакхбоаккхаргболаш а хет сона хьо, Фарижет. Цудухьа хет сона из болх хьона тIабиллача бакъахьа.

Цу ханна цхьа хIама ала безам болаш хиннаяр Фарижет, цхьабакъда, вIалла дага а доацаш, мадаггара цергашца бордаш тоIадаь юхакъовла елча а хIама ца хулаш, цун бIаргех хийццаь хий Iодоладелар. Хьехархо чIоагIа цец а йоаккхаш, йийлхар из.

— ХIанз фу де йоал хьо? фу даьд хьона, Фарижет, — аьнна тIа а йийрзаь хаьттар цо, цун шаккъа а кулг ший бе а деллаь. — ЦIагIа гIолла бохам-х мича хиннаб хьона? Хьаала сога!...

— ЦIагIа бохам болаш хIама хиннадац.. — йоахар Фарижета халла са а детташ, коча кисара хьадаькхаь йовлакх хьекхаш бIаргех хий дIа а доахаш.

— ХIаьта са дог чIахкара бахьанм..., аьлар цо дIахо. — Сохка, со ялхагIча хлассе ягIача хана, контрольни балха тIа Iа согара дIанийцаь книжка.. Из ди дагадехаь дар сона...

— Iовдал яI, Iовдал. Из сенна дох дага?

— Цу дийнахь согара книжка дIа а ийцаь, вIалла йист ца хулаш бIара а хьежаь хьо дIаяхача сейх хьона фу чудессар хов сона...Боккъал дар аьлча — тешалахь сох, Товсари — цу дийнахь вай яздаьр со бокъонца ховш яр.. Яздергдар со яздаь яьначул тIехьага, «чкъара» яха дош Iайха мишта яздаьд хьажа яхаш, йиттане а со ца юташ, шек йоахаш цхьа хIама дар кер чу... Де доагIаш-м дацар из, со книжка хьа а ийцаь цу дешага хьажаелча.. хьа бIарг кхийтар. Книжка дIа а ийцаь, йист а ца хулаш хьо Iийча... Хьо сайга лийнаяларе сона дуккха а аттагIа дар..

— Цу хана денз, — йоахар цо дIахо. кхы а дукхагIа саметта а дена, — са дег тIара цIаккха а дIадоалаш дац, дегаза яьлар-кх со хьехархочоа, яхаш. Ший эзделла со сога хIама хьа ца оале а, яьхьаьд цу хана денз са дего, дегаза яьлар-кх со хьехархочоа... Шийла кхера хинна са кер чу иллаьй из уйла.. Урок дIаала, хаттара жоп дала Iа се тIа массаза ех, еха а ехе, доаггIар дIа ца оалалуш юсар... мелла дика сайна из хойя а. Иштта яьккхар аз дIаяхача четверта яьккхаь «шиъ» а, урок айса дика Iомаяь йоллашехь а. Цу дийнахь денз, хьа бIарахьажар дага а дехе, ховр а дIа ца оалалуш лоацалора. ХIанз доацар хайнадац сона, Товсари, хьона се дегаза ца ялар... Хьо сайгIа тешилга...,— кхы къамаьл де ца могаш сецар Харижет.

— Сох кхераш хиннай-кх хьо хIаьта, Фарижет, бокъонца ховш дола хIама а сона духьал хьаала ца лоархIаеш? — хьаттар Товсаре. «Ванах, иштта саг уизар варгволаш хиннай со?» — йоахар цо дIахо ше шийга, дагадоацаш, цIаьхха цхьа во кхаь хезача санна, дега чIоагIа цатоам а баьнна.

—Со цаI мара ецаре-м хIама дацар, хьона духьал цу тайпара ехкалуш,—аьлар, юха а дог чIахкар дIа а даьнна, саматта денача Фарижета.

— Вай классе дукхагIа мел бараш ишта ба. Бакъда, цIаккха а хиннаяц хьо тхога барт беттаьш, лувш, эгIаз а яхе тIачувхаш... ХIаьта а шоашта дагардар хьога дIаала берашта халада. Иштта хала да тхона, хьона фу хет ха а.

— Шоашта ховр а хетар а сога хьаккхашта хьа ца алар хIана дол шун, Фарижет?

— Харцахьа хилар кхер. ХIанз фуд укхо дувцар, аьнна, хьона хетар кхер. Хьайна хийттар Iа духхьала хьаоларе-м хIама а дацар...

Тоъал дIаьхделар цу шинне къамаьл.

Хьехархочо шийга кхайкабаь болх чаккхбаккха Фарижет раьза хилар.

— ХIанз яха мегарйий со? — хьаттар цо, дивана тIара хьал а гIетта

— Мегаргья. ГIо!

Боккха бала тIера дIабаьлча санна сапаргIата а яьнна, хьехархочун Iодика а йийцаь, араяьнна дIаяхар Фарижет. Из яхачул тIехьагI а дукха яьгIар Товсари дивана гIайбилга тIа гола а оттаяь, кулга тIа корта а бахийтаь, уйлаш еш.

Эггара тIехьа а гIаттар из. Шорттига дIа-юха йолаелар. ЦIенна юккъе юха а сеца тайнна ха яьккхар уйлаш еш латташ. ДIатIа а яха, арахьежар корех. Морхо тосса Iи санна, сихха боад болаш боагIар. Товсаре, цхьа дицденна хIама дагалаца гIерташ санна, уйлаш йора.

« Хьалха хийттад хьона, Товсари, — аьлар цо ши — шийца, — долла хIама а хьайна хов, аьнна. Фаржет, Фаржет! Дика хьийхар Iа сона».

ВIалла дага а доацаш, дешархочунца хиннача къамаьло керда декхар хьалхашка оттадир Товсарена.

— Берий дагар ховш ца хилча, шийца деша мел дагIача берий хьашташ, царна шоашта санна, довзаш ца хилча, урокаш мелла дика теле а, кхоачам хургбац хьехархочун балхах. — яхаш уйлаш йора цо.

Юха а дагадехар техникуме шоай хиннача дукха езача къаьнача хьехархочо Виктория Константиновнас оалаш хиннар: «Из саг волга а ховш, бер лоархIаш, цун сийдеш, цун дагардар фуд ховш хила деза шо».

ГIеттаь дIатIа а яха шкапа чу латтача книжкашка хьажа эттар. Стола тIа хьадиллар «М. И. Калинин бераш Iомадара хьакъехь» яха книжка. Чу ца а ойдаш, лампа хьал а сегаь деша хайра.

«Берашта дага мел дар ховш хиларна фу эш? — яхача хаттара жоп лохаш яр Товсари.

Лохаш хинначе — цунна из жоп корадогIаргда.

Юххьанца хала хинна дале а...

Хьалхарча диъ-пхе дийнахьа Гудермесски совхоза 2-чеи, 4-чеи, 5-чеи отделенешка 5000 гаргга жа лергар.

Болалуча хана хала дар болхлошта шоаш хьалха лелаянза йолча жа лоргача механизмашца болх бе. Цудухьа жа ларга ара баьннача хьалхарча дийнахьа дукха консультацеш е йийзар царца. Царех дукхагIбараш шоай даьй мехка цIабаьхка нохчий ба. Цхьабакъда, из новкъарло кастта дIаяьлар. ШоллагIча дийнахьа массава а кхы новкъостал ца эшаш шоаш болх бергболаш Iомабенна шаьрбелар уж.

ДикагIа а сихагIа а жа лоргаш хиларца белгаляьлар Жуков Петр начальник вола шоллагIча отделене болх беш хинна № 1 йола агрегат. Цу агрегатаца вар машиний урсаш ирдеш вола Темченкои, дийнахьа 50—60 устагI хIаране лоргаш, жа лоргаш бола Магамадов Iаьлеи, Солдахмадов Баугаи, иштта кхыбараши. Къаьстта цу агрегато дика болх барца шоллагIча отделенен деррига 2500 жа лерга даьлар. Деррига а 6200 килограмм гаргга тха даьккхар цу жеха.

С. КОТИЕВ.

Студентий общественно-пайданерча балха итогаш

Нохч-ГIалгIай пединституте студентий общественно-пайдана болча балха итогашта хетаяь йола сайре хилар. Укхаза белгалъяьхар II институтски фестивала итогаш, студенташа шоай института территори тоаеш баь болх, стенной печата болх, студентий общественни болх. Хьалхара моттиг физико-математически факультето яьккхар. Сийлен грамоташ елар нохч-гIалгIай иллейи халхарийи ансамбла, хоровой капеллана, студенткана - иллиалархочунна А. Зинченконеи студента-баяниста П. Григорьевнеи.

Дирекцеси института общественни организацешеи баркал аьлар нохч-гIалгIай отделенен студенташта цар общественно-пайдана болча балхаца дикка дакъа лацарах. Къаьстта белгалбаьхар студенташ Д. Пайзулаев, Ю. Айдаев, М. Кодзоев, И. Дахкильгов, И. Наурбиев, иштта кхыбараш а.

М. ШИШХАНОВ.
педиинститута студент.

Агитатора блокнота аргIан номер

Араяьннай ССКП Нохч-ГIалгIай обкома пропагандани агитацени аргIан, 10-гIа номер.

«Беседашта йола материалаш» яхача рубрикана кIал кепа техай Грозненски химически завода директора П. Назарова «Советски химидегIадарца дикка дакъа лоацаргда вай» яхача статьянеи Н. Пляскина «Дика доакъар дукхагIа кийчде» яхача статьянеи. Антирелигиозни темах беседа еш, агитаторо пайда эца йиш я Н. Руденко язъяьча «ХIана да социалистически обществе религиозни гIулакхаш?» яхача статьях.

«Массово - политически балха опыт» яхача разделе кепа техай А. Мастофанова «Культурно-просветительни учрежденешка хьажар» яхача статьяна.

Цу разделе йолча «Самодеятельни киножурнал» яхача статьяца дувц Ленина цIерах долча культуран Двореце дукха ха йоацаш вIашагIъеллача киностудех. Республике беча агитационно-массови балха хроника а я номер тIа.

Номер тIа кепа техай колхозни къахьегамах йолча стихашта-лозунгаштеи частушкаштеи.

ДикагIчарна—Сийлен грамоташ

Еррига союзерча профсоюзай культуран учрежденешка хьажар чакхдаьннад.

Нохч - ГIалгIай республикерча «Гипрогрознефтан» а «Красни молота» завода 5-ча цеха а красни уголокаштеи Крекингзавода общежитенеи еннай хьалхале.

ДикагIча культучрежденешта Сийлен Грамоташ еннай.

С. САИДБЕКОВ.

Шлако-беттони блокаш

Грознерча кIир йоаккхача заводе хьалъеш латт цIеношта шлако-бетонни блокаш хьаергйола цех. Из цех продукци арахецаш хила езаш яр укх деношка. Цхьабакъда, «Къилбаседан Кавказа электро-энергоси» механически заводои ший ханнахьа шоашкара эшаш дола новкъостал ца дарах тIехьа яьннай из. ХIаьта а укх шера, 3 миллион бийдача кирпишка когаметта дIагIоргйола шлако-бетонни блокаш арахеца лерхIаш я завода коллектив. — Из декхар кхоачашдулург хиларах шеко яц — йоах партийни организацен секретара новкъоста Осинина. Завода керттера декхар — цIенош хьалдеча наха новкъостал дар да.

Шлако-бетонни блокаш хьаергья заводо кIир йоаккхаш яьга юхейисача шлаках. Уж чIоагIа хургья царех сихагIа цIенош хьалдоаттаргда.

Цхьа эзар бийдача кирпишкай когаметта дIайолхача блокай мах 203 сом ба.

А. ДОДОВ.

Къона писателаш союзе дIаийцаб

Нохч-ГIалгIай писателий союзо ший аргIан заседане керда къона писателаш дIаийцар. Царна юкъе бар Эдилов Хасмахьмад, Ахматова Раиса, Муталибов Зайндин, Джамалханов Зайндин, Исмаилов Халид, Шаипов Iиса, Чалаев Билал, Трунов Игорь, Ксендзова Любовь, кхыбараш а.

З. МУТАЛИБОВ.

Редактор М. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерах дола кинотеатр. **Йоаккха зал.** Керда кинокомеди **«Штепсела Тарапунькана саг йоалаю».** Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1. — Керда немецки музыкальни фильм **«Оалхазараш дохкар».** Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 2. Керда кинокомеди **«Штепсела Тарапунькана саг йоалаю».** Долалу: 9.30, 11,30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.

ЗIамига зал № 3. Керда немецки музыкальни фильм **«Оалхазараш дохкар».** Долалу: 9, 11,15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 8.15.

Кинотеатр «Родина»

Керда кинокомеди **«Штепсела Тарапунькана саг йоалаю».** Долалу: 8.30, 10.20, 12.10, 2, 3.50, 5.40, 7.30, 9.20.

Ахканара кинотеатр.

«Штепсела Тарапунькана саг йоалаю». Долалу: 8, 10 сахьат сайрийна.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23, телефоны: редактора 2-41-23, зам. редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ 01268 Типография им 11 августа 1918 года, проспект Революции 30/3. Заказ № 3033